

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**ZAPOSLOVANJE TUJCEV V SLOVENIJI
S POUDARKOM NA ANALIZI
ZAPOSLOVANJA ZDRAVNIKOV**

Ljubljana, marec 2011

BARBARA KOROŠEC

IZJAVA

Študentka Barbara Korošec izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom doc. dr. Tjaše Redek, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 TRG DELA V SLOVENIJI	1
1.1 Zaposlovanje v Sloveniji.....	2
1.2 Potrebe na trgu dela.....	3
1.3 Brezposelnost v Sloveniji.....	6
2 MIGRACIJE	10
2.1 Opredelitev in glavne značilnosti migracij.....	10
2.2 Migracije v Sloveniji.....	12
3 ANALIZA ZAPOSLOVANJA TUJCEV V SLOVENIJI	15
3.1 Pravni viri, ki urejajo zaposlovanje tujcev v Sloveniji.....	15
3.1.1 Vrste delovnih dovoljenj	17
3.1.2 Omejitev števila tujcev na trgu dela v Sloveniji	18
3.2 Zaposlovanje tujcev v Sloveniji	20
3.2.1 Pregled zaposlovanja tujcev	20
3.2.2 Strukturne značilnosti.....	25
4 ZDRAVSTVO V SLOVENIJI	29
4.1 Predstavitev podatkov o zdravstvu v Sloveniji	30
4.2 Zaposlovanje tujih zdravnikov v Sloveniji.....	34
SKLEP	38
VIRI IN LITERATURA	39
KAZALO PRILOG	

KAZALO SLIK

Slika 1: Struktura aktivnega prebivalstva v letu 2009.....	3
Slika 2: Prijavljena prosta delovna mesta po področjih dejavnosti delodajalca v letu 2009	4
Slika 3: Gibanje stopnje registrirane brezposelnosti in stopnje anketne brezposelnosti od leta 2000 do 2009 v %.....	8
Slika 4: Delež priseljenih državljanov iz tretjih držav v Slovenijo od leta 1996 do 2009	13
Slika 5: Delež priseljenih državljanov iz Evrope v Slovenijo od leta 1996 do 2009	14
Slika 6: Vrste delovnih dovoljenj.....	17
Slika 7: Veljavna delovna dovoljenja v Sloveniji od leta 2003 do 2009	22
Slika 8: Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev glede na spol od leta 2005 do 2010 v %.....	25
Slika 9: Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev po izobrazbi od leta 2005 do 2010 v %.....	27
Slika 10: Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev po starosti od leta 2005 do 2010 v %.....	28
Slika 11: Število zdravnikov na 100.000 prebivalcev v Sloveniji	31

KAZALO TABEL

Tabela 1: Napoved zaposlenosti za leto 2010 po dejavnostih.....	5
Tabela 2: Priliv oseb v registrirano brezposelnost in odliv oseb v zaposlitve od leta 2000 do 2009.....	9
Tabela 3: Meddržavne selitve v Slovenijo po starostnih skupinah od leta 1995 do leta 2009.	14
Tabela 4: Število kvot za delovna dovoljenja tujcem od 2004 do 2009	20
Tabela 5: Državljeni EU, ki so se zaposlili v Sloveniji od leta 2008 do 2010.....	23
Tabela 6: Veljavna delovna dovoljenja po državljanstvu SFRJ in ostalih držav za leto 2010	24
Tabela 7: Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev po dejavnosti od leta 2008 do 2010 v %.....	29
Tabela 8: Število zdravnikov na 100.000 prebivalcev po posameznih državah od leta 2000 do 2008.....	30
Tabela 9: Delež izdatkov za zdravstvo v BDP v evropskih državah za leto od leta 2000 do 2008.....	32
Tabela 10: Članstvo zdravnikov v Zdravniški zbornici v Sloveniji po letih.....	33
Tabela 11: Tuji državljani zaposleni v javni zdravstveni mreži JZM in izven JZM stanje od leta 2000 do 2010	36
Tabela 12: Starostna struktura tujih zdravnikov v Sloveniji za leto 2010	36

UVOD

Problematika zaposlovanja tujcev v Sloveniji je postala po osamosvojitvi zelo pomembna. V času Jugoslavije je bilo prisotno obsežno zaposlovanje delavcev iz drugih republik, česar pa se zaradi enotnega gospodarskega in političnega prostora v tistem času ni štelo kot zaposlovanje tujcev. Po osamosvojitvi in kasneje vstopu v Evropsko unijo se je slovenska zakonodaja na tem področju spremenila in zagotovila prioritarno zaposlovanje domačih delavcev, zaposlovanje tujcev pa omejila oziroma sprejela le v primeru, ko ni bilo dovolj ustreznih domačih delavcev. To je mogoče zapisati kljub dejstvu, da je območje bivše Jugoslavije še zmeraj zelo pomembno pri zaposlovanju tujcev v Sloveniji. V zadnjem času pa je nastal zelo pereč problem prav pri pomanjkanju delavcev v slovenskem zdravstvu. Zaradi pomanjkanja le-teh prihaja do problemov v zdravstvu in s tem do zapiranja ambulant in preobremenjenosti zdravnikov, saj se število pacientov na zdravnika povečuje.

Namen diplomskega dela je predstaviti zaposlovanje tujcev in njihov pomen za uspešno in učinkovito delovanje v Sloveniji. Razložila bom, katere vrste delovnih dovoljenj se delodajalci lahko poslužujejo pri zaposlovanju tujcev. Proučila sem proces izvajanja zaposlovalne politike predvsem pri delavcih iz bivše Jugoslavije, prav tako pa tudi delavcih iz držav članic Evropske unije. Cilj diplomskega dela je ugotoviti, zakaj kljub domači brezposelnosti še vedno zaposlujejo tuje delavce, opredelila pa sem tudi deficitarne poklice. Prav tako sem proučila zaposlovanje tujih zdravnikov v Sloveniji ter opredelila ovire pri zaposlovanju le-teh.

Diplomsko delo je sestavljeno iz štirih poglavij. V prvem delu opisujem problematiko migracij, sledi analiza trga dela v Sloveniji. Osrednji, tj. tretji del diplome se nanaša na zaposlovanje tujcev, kjer sem opredelila strukturo tujcev, ki se zaposlujejo v Sloveniji. Zadnji del diplomskega dela sem namenila slovenskemu zdravstvu in zaposlovanju tujih zdravnikov. Za izdelavo diplomskega dela sem proučila strokovno literaturo ter ustrezne zakonske podlage s področja zaposlovanja tujcev, zbrala in uredila podatke o zaposlovanju tuje delovne sile ter proučila različnih analiz zbranih podatkov.

1 TRG DELA V SLOVENIJI

Osamosvajanje Slovenije po letu 1989 je posledično vplivalo na spremembe slovenskega trga delovne sile. Izguba internega trga, preoblikovanje gospodarskega in političnega režima, prestrukturiranje gospodarstva, mednarodno odpiranje trga so samo nekatere izmed ekonomskih in političnih sprememb, v katerih se je morala znajti nova država (Preželj & Svetlik, 1992, str. 10). V Sloveniji pa tudi drugod po Evropi se srečujemo s strukturnim neskladjem, ki pomeni neskladje med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela. V zadnjih dveh letih je razlog strukturnega neskladja tudi v zmanjševanju in ukinjanju delovnih mest zaradi gospodarske krize. Različne raziskave nam kažejo, da je na slovenskem trgu dela

prenizka delovna aktivnost starejših in mlajših generacij, prenizka izobrazbena in kvalifikacijska raven, prevelik delež nezahtevnih delovnih mest, izobrazbena, poklicna in regionalna strukturna neskladja ter nezadostna fleksibilnost trga dela. Struktura brezposelnosti se je predvsem zaradi gospodarske krize in z njo povezanega množičnega odpuščanja preseženih delavcev in prenehanja večjega števila zaposlitev za določen čas zelo spremenila. Podatki kažejo, da je med brezposelnimi več žensk kot moških, povečali pa so se tudi deleži brezposelnih starih od 50 let in več (Obrtno zdravniška zbornica Slovenije, 2010, Zahteve Slovenske obrti in podjetništva 2010).

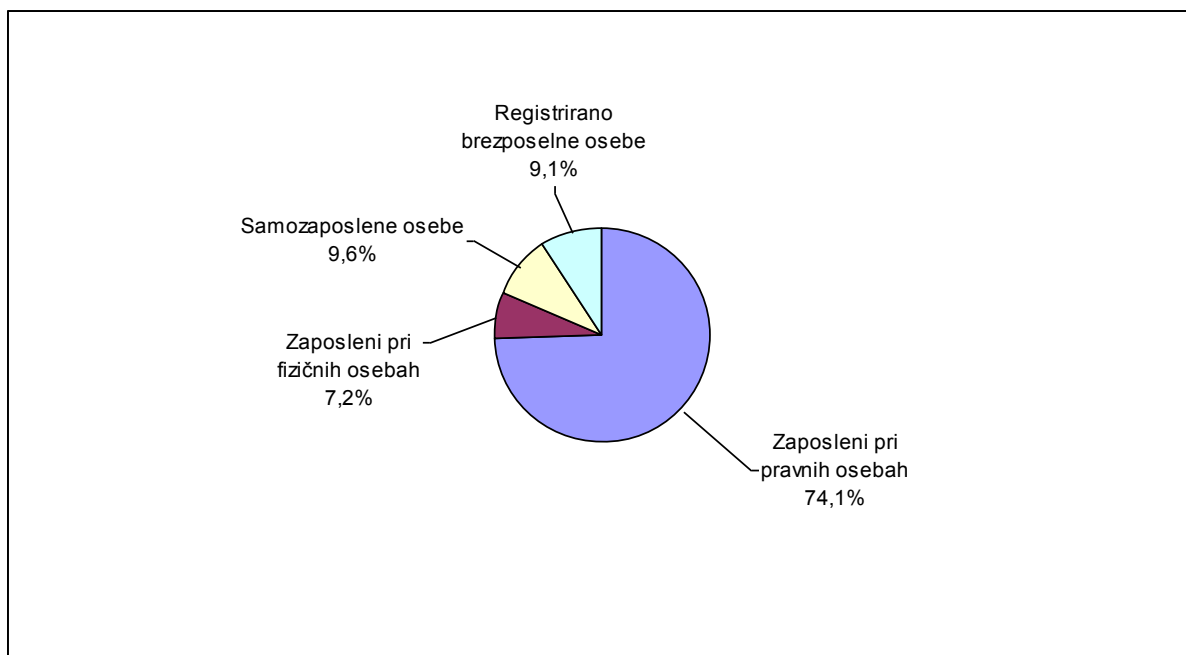
1.1 Zaposlovanje v Sloveniji

Trg dela v Sloveniji je v obdobju od leta 2000 do leta 2005 zaznamovalo prestrukturiranje industrijskega sektorja, ki je sledilo procesu lastninjenja in investicijskemu ciklu s strani novih lastnikov. Čeprav je država z raznimi ukrepi in subvencijami spodbujala odpiranje novih delovnih mest, je bil do leta 2005 zaskrbljujoč trend upadanja števila samostojnih podjetnikov in pri njih zaposlenih ljudi (Domadenik, Malačič & Pahor, 2006, str. 2).

Leta 2006 se je število delovno aktivnih oseb zelo povečalo, in sicer na 824.839. Na podlagi podatkov, ki so prikazani v Prilogi 1, lahko vidimo, da je število delovno aktivnih oseb po letu 2003 začelo naraščati vse do leta 2008, ko je število delovno aktivnih oseb doseglo skoraj 880.000. Leto kasneje je število zopet upadlo, in sicer je bilo leta 2009 med 858.171 delovno aktivnimi osebami 767.373 zaposlenih ter 90.798 samozaposlenih oseb. Precejšen delež zaposlenih oseb, to je 699.436, je bilo zaposlenih pri pravnih osebah, pri fizičnih osebah pa je delalo 67.937 oseb. Med samozaposlenimi je bilo največ samostojnih podjetnikov posameznikov, kmetov ter oseb, ki opravljajo poklicno dejavnost. V primerjavi z letom 2008 se je število zaposlenih oseb zmanjšalo za 2,8 %, število samozaposlenih oseb pa je poraslo za 1,6 %, največji porast beležijo samostojni podjetniki posamezniki (Priloga 1).

Število delovno aktivnih oseb je naraščalo od leta 2003 pa vse do leta 2008, stečaji podjetij ter odpuščanja delavcev pa so v letu 2009 povzročili zmanjšanje povprečnega števila delovno aktivnih za več kot 21.000 oseb. Izmed vseh delovno aktivnih oseb leta 2009 je bilo 74,1 % zaposlenih pri pravnih osebah, 7,2 % pri fizičnih osebah, samozaposlenih je bilo 9,6 % ter nenazadnje registrirano brezposelnih oseb 9,1 % (Slika 1).

Slika 1: Struktura aktivnega prebivalstva v letu 2009

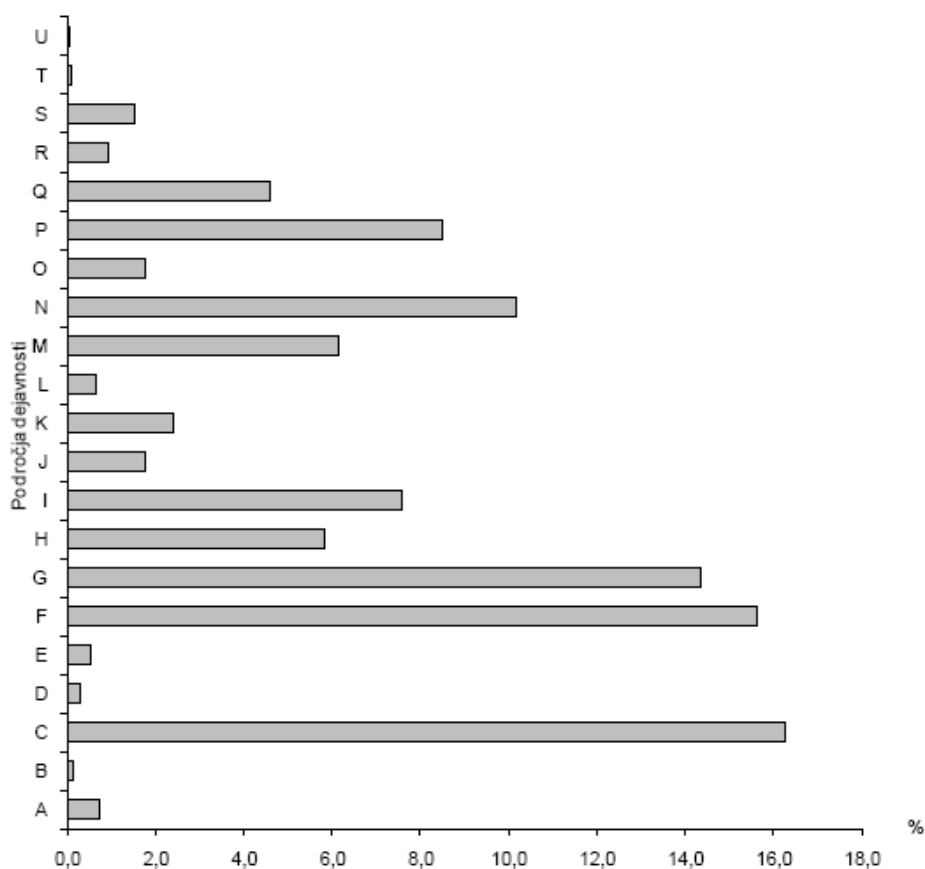

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Letno poročilo 2009, str. 22, slika 8.

1.2 Potrebe na trgu dela

V preteklem obdobju je bilo največ potreb po delavcih prijavljenih leta 1996 in sicer 157.204, leta 1997 pa se je število prijavljenih potreb zmanjšalo zaradi metodološke spremembe, po kateri se med potrebe ne štejejo več potrebe po tujih delavcih, ki jim ne sledi nova zaposlitev. V letu 2000 so delodajalci prijavili 154.911 potreb po delavcih. Po večletnem obdobju naraščanja povpraševanja po delovni sili so podjetja v letu 2001 pričela zmanjševati svoje povpraševanje po delavcih. Trend naraščanja povpraševanja po delovni sili se je leta 2001 ustavil. Leta 2001 so delodajalci prijavili 4,3 % več potreb po delavcih kot leto poprej (Poročilo o uresničevanju akcijskega programa zaposlovanja v Sloveniji za leti 2000 in 2001, 2000, str. 7). Trend naraščanja povpraševanja po delavcih, ki je bil prisoten od leta 2004, se je v drugi polovici leta 2008 in v letu 2009 ustavil in se obrnil v negativno smer. Zaradi svetovne gospodarske krize ter zato spremenjenih razmer v gospodarstvu ter krčenja nekaterih dejavnosti, je bilo na voljo manj delovnih mest. V letu 2009 (Slika 2) so delodajalci prijavili 161.310 prostih delovnih mest, kar je za 32,9 % manj kot v letu 2008. V letu 2009 so 16,3 % vseh prostih delovnih mest, to je kar zajetnih 26.221 delovnih mest, prijavili delodajalci iz predelovalnih dejavnosti. Na drugem mestu – po številu prijavljenih delovnih mest – je bilo gradbeništvo, kjer so delodajalci iskali 25.187 delavcev, kar je za 36,3 % manj kot v letu 2008. Na tretjem mestu je dejavnost iz trgovine, vzdrževanja in popravila motornih vozil, kjer je bilo 23.186 prijavljenih prostih delovnih mest.

Slika 2: Prijavljena prosta delovna mesta po področjih dejavnosti delodajalca v letu 2009

Področja dejavnosti: A Kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo; B Rudarstvo; C Predelovalne dejavnosti; D Oskrba z električno energijo, plinom in paro; E Oskrba za vodo; ravnanje z odpadki in odpadki; saniranje okolja; F Gradbeništvo; G Trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil; H Promet in skladišč enje; I Gostinstvo; J Informacijske in komunikacijske dejavnosti; K Finančne in zavarovalniške dejavnosti; L Poslovanje z nepremičninami; M Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti; N Druge raznovrstne poslovne dejavnosti; O Dejavnosti javne uprave in obrambe; dejavnost obvezne socialne varnosti; P Izobraževanje; Q Zdravstvo in socialno varstvo; R Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti; S Druge dejavnosti; T Dejavnost gospodinjstev z zaposlenim hišnim osebjem; proizvodnja za lastno rabo; U Dejavnost eksteitorialnih organizacij in teles.

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Letno poročilo 2009, str. 27, slika 9.

Raziskava Napoved za leto 2010 (Tabela 1) je aprila v letu 2009 napovedala, da bo še vedno največ zaposlenih v predelovalnih dejavnostih, vendar je to število v primerjavi z letom 2009 nižje, in naj bi predstavljalo 26,4 % delež dejavnosti izmed vseh dejavnosti.

Tabela 1: Napoved zaposlenosti za leto 2010 po dejavnostih

Dejavnost	Število zaposlenih 31. 12. 2009	Načrtovano število zaposlenih 31. 12. 2010	Načrtovana struktura 2010 v %
(A) Kmetijstvo in lov, gozdarstvo in ribištvo	3.808	3.704	0,7
(B) Rudarstvo	2.651	2.569	0,5
(C) Predelovalne dejavnosti	148.181	145.626	26,4
(D) Oskrba z električno energijo, plinom in paro	7.538	7.465	1,4
(E) Oskrba z vodo, ravnanje z odpadki, saniranje ok.	8.466	8.589	1,6
(F) Gradbeništvo	38.048	36.637	6,6
(G) Trgovina, vzdrževanje in popravila mot. vozil	66.365	67.043	12,1
(H) Promet in skladiščenje	31.432	30.577	5,5
(I) Gostinstvo	13.034	13.095	2,4
(J) Informacijske in komunikacijske dejavnosti	14.587	14.687	2,7
(K) Finančne in zavarovalniške dejavnosti	22.750	22.826	4,1
(L) Poslovanje z nepremičninami	1.842	1.831	0,3
(M) Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti	16.130	16.672	3
(N) Druge raznovrstne poslovne dejavnosti	16.767	17.244	3,1
(O) Dej. javne uprave in obrambe, obv. soc. varnosti	48.913	49.232	8,9
(P) Izobraževanje	58.296	58.578	10,6
(Q) Zdravstvo in socialno varstvo	44.584	44.901	8,1
(R) Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti	8.657	8.591	1,6
(S) Druge dejavnosti	2.774	2.763	0,5
Skupaj	554.823	552.630	100

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Napoved zaposlovanja 2010, str. 5, tabela 2.

Iz sicer največjega povpraševanja po predelovalni dejavnosti so za leto 2010 aprila istega leta napovedali zmanjšanje zaposlenosti za 1,7 %. Konec leta 2010 naj bi bilo v predelovalni dejavnosti zaposlenih 145.626 oseb (Tabela 1), v primerjavi s koncem leta 2009 pa je število nižje za 2.555 tisoč oseb. V večini panog so delodajalci za konec leta 2010 napovedali zmanjšanje števila zaposlenih, samo v štirih panogah pa so delodajalci predvidevali večje število zaposlitev, in sicer v proizvodnji farmacevtskih surovin in preparatov, v proizvodnji izdelkov iz gume in plastičnih mas, v proizvodnji kovinskih izdelkov, razen strojev in naprav ter v proizvodnji drugih vozil in plovil (najvišja rast 7,6 %). Najbolj pa naj bi se zaposlenost zmanjšala v proizvodnji tekstilij, za več kot 5 % pa naj bi se zaposlenost zmanjšala še v proizvodnji računalnikov, elektronskih in optičnih izdelkov (ZRSZ, Napoved zaposlovanja 2010, str. 7).

Država se za uvoz tujcev odloči zaradi različnih razlogov pa tudi koristi, ki jih s tem pridobi. Imigracije v državo lahko povečujejo rast prebivalstva, vplivajo na davke, trg dela, produktivnost itd. Slovenija potrebuje določeno število tujih delavcev zaradi strukturne neskladnosti med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela, nepripravljenosti opravljanja nizkoplačanega dela s strani domačih delavcev, zaradi neugodne demografske strukture itd. Pomembno je tudi, da Slovenija privlači izobražene kadre in zadrži domače strokovnjake, saj lahko le tako konkurira z razvitejšimi evropskimi državami.

Zavod za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ) na osnovi letnih podatkov o aktualnem povpraševanju delodajalcev po delavcih, podatkov o povprečnem številu brezposelnih oseb ter podatkov o številu izdanih delovnih dovoljenj ugotavlja, katerih kadrov primanjkuje in katerih je preveč. Letni pregled deficitarnih in suficitarnih poklicev je osnova za vključevanje brezposelnih oseb v posamezne aktivnosti. Ob upoštevanju razmer na slovenskem trgu dela, kjer se spreminja razmerje med ponudbo in povpraševanjem, je dobro poznati informacije in razmere na trgu dela. Današnji trg dela zahteva vedno bolj spreminjajoče se profile poklicev, veliko delovnih spretnosti, kvalifikacij in mnogo izkušenj. V Sloveniji je med poklici največje povpraševanje opaziti po delavcih strojništva, elektrotehnike, računalništva in informatike, kemikih in zdravnikih. Veliko potreb je tudi po profesorjih razrednega pouka, defektologije za duševno motene, po profesorjih angleščine oziroma matematike, več povpraševanja kot ponudbe pa je tudi po medicinskih sestrah, fizioterapevtih in zobozdravnikih. Primanjkljaji poklicev, ki so že dalj časa prisotni na trgu dela v Sloveniji, so prav gotovo poklici v zdravstvu: medicinske sestre, babice, zdravniki splošne medicine in zdravniki različnih specializacij. Delodajalci vse bolj povprašujejo po strokovnjakih zlasti tehnične in naravoslovne smeri: inženirjih strojništva, inženirjih elektrotehnike, inženirjih gradbeništva, informatikih, kemikih ter strokovnjakih s področja financ in zavarovalništva (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Deficitarni in suficitarni poklici, 2011).

Slovenija bi morala sprejeti omejitve glede spuščanja imigrantov v države članice Evropske Unije (v nadaljevanju EU), in sicer tiste tujce, ki so manj izobraženi, ki jih Slovenija ne potrebuje, saj imamo v državi razmeroma nizko izobrazbeno raven, in si ne moremo privoščiti, da bi zadrževali nizko izobražene tuje delavce; izjema, ki to dovoljuje, so strukturna neskladja med ponudbo in povpraševanjem na področju gradbeništva, kovinarstva itd. Po drugi strani pa moramo pridobiti visokokvalificirane tuje delavce in zadržati slovenske strokovnjake, saj nam znanje omogoča konkurenčno prednost.

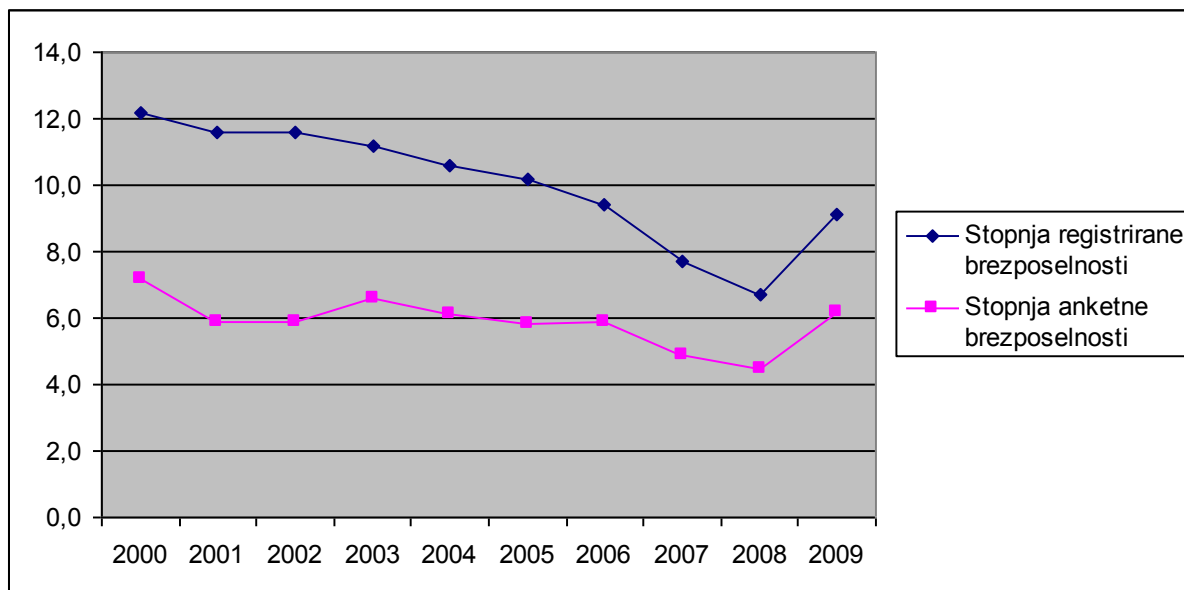
1.3 Brezposelnost v Sloveniji

Število brezposelnih in stopnjo brezposelnosti uvrščamo med temeljne kazalce uspešnosti prilagajanja trga delovne sile novim razmeram. Stopnja brezposelnosti pomeni odstotni delež brezposelnih oseb v aktivnem prebivalstvu. Izračunana je po dveh metodologijah, ena je anketna brezposelnost (ILO), druga pa registrirana brezposelnost. V anketno brezposelnost štejemo osebe, ki so po mednarodno primerljivih kriterijih (ILO) brezposelne. Merjena je s

pomočjo ankete o delovni sili. Med registrirano brezposelnost pa štejemo tiste osebe, ki so prijavljene na Zavodu RS za zaposlovanje in ki ustrezajo vsem merilom brezposelnosti, določenih s strani Zavoda za zaposlovanje (Malačič, 2003a, str. 28).

Število brezposelnih oseb se je na začetku leta 1990 začelo močno povečevati. Največ jih je bilo v letu 1993, in sicer 129.087 in leta 1994 kar 127.056. Po letu 1998 se je začelo število brezposelnih zmanjševati in leta 2005 je bilo v povprečju 91.889 brezposelnih oseb. V obdobju od leta 2000 do 2008 smo v Sloveniji beležili gospodarsko rast, ki se je v letih 2006 in 2007 zelo pospešila, kasneje pa ji je razmeroma hitro sledila hitra rast zaposlenosti. V letih 2007 in 2008 je k visoki rasti zaposlenosti veliko prispevala močna aktivnost v gradbeništvu, kjer je letna rast števila zaposlenih celo presegala 10 %. Povprečno letno število brezposelnih oseb se je v obdobju 2000 do 2008 zniževalo. Zmanjševanje števila brezposelnih se je pospešilo v letu 2004, ko je prišlo do pospešitve gospodarske rasti. Čeprav je število registriranih brezposelnih šele konec leta 2008 začelo naraščati, je bilo povprečno letno število registriranih brezposelnih v letu 2008 še vedno za 11,4 % nižje kot v letu 2007 (Kavkler, Boršič in Kajzer, 2009). Podatki kažejo (Slika 3), da je bilo konec leta 2009 registriranih 96.672 brezposelnih oseb. Povprečno število brezposelnih oseb v istem letu je bilo 86.354 in je bilo v primerjavi s predhodnim letom višje za 36,6 %. Stopnja registrirane brezposelnosti, izračunana kot delež brezposelnih oseb med vsemi aktivnimi prebivalci Slovenije, je bila v letu 2009 približno 9,1 %, stopnja anketne brezposelnosti pa 6,2 %. Visok porast brezposelnosti je posledica svetovne gospodarske krize, katere posledice so se pokazale tudi na slovenskem trgu dela. Zmanjšanje obsega produkcije, zlasti v predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu, je vplivalo na obseg števila brezposelnih (ZRSZ, Letno poročilo 2009, str. 34). Število brezposelnih se je v letu 2010 gibalo med 99.591 osebami v začetku leta ter 97.908 oseb proti koncu leta 2010. Konec istega leta se je število brezposelnih dvignilo na 103.831 oseb. V prvih enajstih mesecih 2010 se je zaposlilo 52.238 brezposelnih oseb, to je 17,2 % več kot v primerljivem lanskem obdobju. Od 8.656 brezposelnih oseb, ki jih je Zavod za zaposlovanje decembra objavil iz evidence, se jih je zaposlilo oziroma samozaposlilo 4.721. V letu 2010 je bilo zaposlitev 57.004, kar je za 17,4 % več kot v letu 2009 (ZRSZ, Obvestilo za javnost – Ugodnejša gibanja za naprej, 2010).

Slika 3: Gibanje stopnje registrirane brezposelnosti in stopnje anketne brezposelnosti od leta 2000 do 2009 v %

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, *Letno poročilo 2007*, str. 10; Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, *Letno poročilo 2009*, str. 35.

Priliv oseb v brezposelnost je leta 2000 znašal 82.329 oseb in se je do leta 2004 povečeval (Tabela 2). Od leta 2001 se je odliv oseb v zaposlitev prav tako postopoma povečeval do leta 2004, leto kasneje je število delavcev, ki je začelo zaposlitev, padlo na 92.557, ter v letu 2006 zopet naraslo na 104.489 oseb. Odliv oseb iz brezposelnosti je bil v letu 2006 za 12,9 % višji kot v letu 2005. Skupaj je iz registra brezposelnosti odšlo 104.489 oseb, od katerih se jih je zaposlilo 57.423. Iz razloga, ki ne pomeni zaposlitve, se je odjavilo 42.183 oseb, 4.883 oseb pa je bilo prenesenih v druge evidence, od tega 1.192 v evidenco drugih zakonov. Odliv iz brezposelnosti je bil v letu 2007 za 20,1 % manjši kot v letu 2006. Skupaj je bil odliv v zaposlitev 83.436 oseb, od katerih se jih je zaposlilo 49.117. V letu 2008 je bil priliv oseb v brezposelnost za 3,8 % manjši kot v letu 2007. Zaradi manjšega priliva je bil izhod brezposelnih oseb v zaposlitev za 15,2 % manjši kot v letu 2007 in je znašal 57,1 % celotnega odliva iz brezposelnosti. Priliv oseb v registrirano brezposelnost je v letu 2009 znašal 114.496 oseb, kar je za 61,7 % več kot v predhodnem letu 2008. Največ brezposelnih je kot razlog prijave navedlo iztek pogodbe za določen čas (45.146 oseb). Število prijavljenih s tem razlogom je v letu 2009 poraslo, delež pa se je zmanjšal, saj je močno porasel priliv oseb, ki so izgubile zaposlitev zaradi stečajev ali kot trajno presežni delavci. S tem razlogom se je v letu 2009 prijavilo 31.620 oseb. Prijavilo se je še 16.994 iskalcev prve zaposlitve ter 20.736 oseb iz drugih razlogov. Odliv iz brezposelnosti v letu 2009 je znašal 84.063 oseb, kar je za 15,2 % več kot v letu 2008. Večina, 48.553 oseb oziroma 57,8 %, se je zaposlila, 28.329 oseb pa se je odjavilo iz razlogov, ki ne pomenijo zaposlitve (upokojitev, šolanje, oseba se sama odjavi, oseba ni na razpolago za zaposlitev itd.), 7.181 oseb pa je bilo prenesenih v druge evidence (ZRSZ, letno poročilo 2009, str. 36).

Tabela 2: Priliv oseb v registrirano brezposelnost in odliv oseb v zaposlitve od leta 2000 do 2009 v %

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Priliv v brezposelnost	82.329	87.673	87.380	94.249	95.565	94.404	90.217	73.544	70.786	114.498
- iskalci prve zaposlitve	24,9%	25,0%	24,5%	27,0%	27,2%	22,9%	20,6%	20,0%	17,7%	14,8%
- brezposelni zaradi stečaja in trajno presežni delavci	11,6%	10,0%	12,5%	15,3%	14,3%	15,8%	15,4%	14,1%	15,2%	27,6%
- brezposelni iztek zaposlitve za določen čas	34,4%	36,6%	37,4%	34,2%	34,6%	36,6%	37,0%	38,4%	41,6%	39,4%
- ostali razlogi	29,1%	28,5%	25,6%	23,5%	23,9%	24,6%	2,7%	27,5%	25,6%	18,1%
Odliv v zaposlitve	92.094	87.940	92.089	97.803	100.830	92.557	104.489	83.436	72.958	84.063
Vključeni v zaposlitve	65,4%	59,9%	56,7%	51,7%	53,8%	58,2%	55,0%	58,9%	57,1%	57,8%
- prva zaposlitve	13,7%	12,4%	11,7%	10,5%	11,9%	11,9%	10,7%	11,5%	10,2%	7,2%
-brezposelni zaradi stečaja in trajno presežni delavci	8,9%	6,0%	5,9%	6,6%	7,8%	8,7%	8,3%	7,6%	7,3%	12,9%
- ostale zaposlitve	42,7%	41,6%	39,0%	34,5%	34,1%	37,5%	36,0%	39,8%	39,6%	37,7%
Odliv iz razlogov ki ne pomenijo zaposlitve	34,6%	40,1%	37,1%	40,5%	43,9%	38,1%	40,4%	38,1%	37,2%	33,7%
Prehod v druge evidence	-	-	-	-	-	3,7%	4,7%	3,1%	5,7%	8,5%
- v evidenco po drugih zakonih	-	-	6,2%	7,9%	2,2%	1,1%	1,1%	0,9%	1,1%	3,2%

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Letno poročilo 2009, str. 36, tabela X.

Za leto 2010 so delodajalci aprila 2009 napovedali 8.698 presežnih delavcev (delodajalcev, ki so predvidevali presežne delavce pa je bilo 1.109). Največ presežnih delavcev so napovedali delodajalci iz predelovalnih dejavnosti – v okviru teh je bilo predvidenih 3.912 presežkov oziroma 45 % od vseh. Velikost posameznih panog in vpliv gospodarske krize se poznata tudi na napovedanih presežkih po panogah (proizvodnja kovinskih izdelkov, proizvodnja računalnikov, elektronskih in optičnih izdelkov ter proizvodnja tekstilij). Več kot 200 presežnih delavcev napovedujejo še v proizvodnji pohištva, proizvodnji električnih naprav ter dejavnosti obdelave in predelave lesa. Delodajalci so večinoma kot vzrok za nastanek presežnih delavcev navedli zmanjšanje ali ukinitvev proizvodnje zaradi upada naročil, zmanjšan obseg dela, gospodarsko krizo, recesijo, zmanjšanje števila učencev oz. dijakov, ukinitvev delovnih mest zaradi zmanjšanja naročil ipd. (ZRSZ, Napoved zaposlovanja 2010, str. 17).

2 MIGRACIJE

Migracije so imele v svetu vedno izjemen pomen. Skozi vso zgodovino so se ljudje selili in menjavali svoja delovna okolja in prebivališča. Migracijski tokovi so skoraj vedno potekali v smeri iz manj razvitih držav v bolj razvite dele sveta. Migracije običajno poimenujemo kot prostorske premike posameznih prebivalcev ali selivcev iz odselitvenega v priselitveno območje (Malačič, 2003a, str. 155). Malačič naprej opredeli, da imamo za selitve med državami dva izraza, emigracije, ki označujejo selitve iz države in imigracije, ki označujejo priselitve v državo. Najpomembnejša delitev migracij je delitev na notranje in zunanje migracije. Notranje so tiste migracije, pri katerih so odselitveni in priselitveni kraj nahajata znotraj iste države, zunanje pa so tiste, pri katerih se ta dva kraja nahajata v različnih državah. Prve torej ne vplivajo na obseg prebivalstva v neki državi, ampak le na njegovo porazdelitev.

2.1 Opredelitev in glavne značilnosti migracij

Demografija in druge družbene znanosti, ki se ukvarjajo z analizo migracij, so do sedaj razvile celo vrsto pristopov, s katerimi poskušajo pojasniti determinante migracij. Če zanemarimo prisilne migracije kot posledico vojn, naravnih katastrof in družbenih nemirov večjih razsežnosti, lahko za druge vrste migracij rečemo, da so zanje najpomembnejši ekonomski dejavniki. Prav tako pa moramo omeniti tudi druge dejavnike, ki vplivajo na migracije: geografski, demografski, družbeni, kulturni, psihološki in drugi dejavniki.

Migracije so pojav, ki je spremljal človeštvo od njegovega nastanka naprej. Do selitve prebivalstva je prihajalo zaradi iskanja hrane, potreb za preživetje, zaradi vojn, klimatskih sprememb itd. Torej so tudi takšne migracije, povezane z zaposlitvijo v tujini, zelo stare. Ljudje že od nekdaj zapuščajo domači kraj v upanju, da bodo našli nekaj boljšega. Mednarodne oziroma meddržavne migracije so eno izmed tistih področij, ki že od nekdaj priteguje veliko pozornosti in hkrati vzbuja zelo različne odzive tako na emigracijskih kot tudi na imigracijskih območjih. Slovenija je bila v preteklosti močno vključena v mednarodne migracije. To velja za obdobje, ko je bila sestavni del različnih držav, kakor tudi za obdobje po njeni osamosvojitvi leta 1991 (Malačič, 2008b, str. 45). Različni avtorji izpostavljajo nekaj značilnosti, ki sodobne mednarodne migracije ločijo od značilnosti migracijskih gibanj v preteklih obdobjih. Kralj (2008, str. 144) povzame le nekaj temeljnih ugotovitev:

1. Vse več migracij je začasnih, gre torej za sezonske, tedenske ali celo dnevne migracije, ki so večinoma ekonomskega značaja.
2. Začasne migracije so večinoma povezane z ekonomsko dejavnostjo v storitvenem sektorju in se nanašajo na nizko kvalificirano delovno silo, hkrati pa migrira tudi veliko število strokovnjakov in visoko usposobljenih delavcev (beg možganov), ki v tujini za svoje znanje iztržijo več kot doma.
3. Povečuje se mreža t. i. verižnih migrantov. Število migrantov, ki so namenjeni v določeno državo, je namreč vse bolj odvisno od števila njihovih predhodnikov iz matične države, ki

že bivajo tam. Socialne mreže, ki povezujejo imigrantsko skupnost, novim imigrantom olajšujejo bivanje v državi.

4. Med pomembnejše trende pa sodi tudi feminizacija migracij. V preteklosti so predvsem kot ekonomski migranti prevladali mlajši moški, medtem ko so se ženske partnerjem pridružile naknadno. V sodobnosti pa delež migrantk predstavlja večino migrantske populacije.
5. Eden pomembnejših trendov je tudi povečana koncentracija migrantov v državah razvitega sveta, v veliki meri zaradi širitve Evropske unije.

Na splošno lahko rečemo, da si migranti prizadevajo za boljše življenje, za izboljšanje materialne življenjske ravni. Te se kažejo v možnostih in raznovrstnosti zaposlovanja, v boljših priložnostih za podjetniško in investicijsko dejavnost, večjih plačah ter drugih dodatkih v poslovnem svetu, v boljših delovnih razmerah, poklicnem napredovanju in podobno (Malačič, 2003a, str. 171). Na področju zaposlovanja je treba poudariti dva faktorja: maksimiranje osebnega dohodka z migriranjem v visoko dohodkovna gospodarstva in druge koristi, kot so spremembe življenjskega in delovnega okolja, z namenom pridobiti nove znanja in izkušnje. Slovenija predstavlja relativno visoko razvito gospodarstvo in temu primernim življenjskim standardom v primerjavi z drugimi državami bivše Jugoslavije. Ko pa so imigranti v iskanju boljših možnosti, je Slovenija najpogosteje prehodna država na poti v gospodarsko bogatejše države. Med te imigrante spadajo managerji, direktorji, strokovnjaki, športniki, umetniki itd. Drugi razlog so t. i. migracijske verige, ki se navezujejo na skupine, ki so že imigrirale v Slovenijo. Nekateri so imigrirali v Slovenijo zaradi dela, drugi pa zaradi zblíževanja z družino. Upoštevati je treba dejstvo, da koncentracija določene kulture, etnije ali verske skupine ponavadi privablja nove člane teh skupin zaradi že obstoječih vezi v družbi. Prav tako je lahko razlog za imigriranje v Slovenijo privlačno družbeno okolje in kulturna raznolikost ter dostop do različnih dobrin (življenjskega prostora, rekreacijskih področij, bližine gospodarskih in poslovnih centrov). Ta faktor kvalitetnih življenjskih pogojev je zelo pomemben kot dodaten razlog predvsem za začasne delovne migrante. Kot razlog pa lahko omenimo tudi kulturno bližino za nekatere tujce. Za imigrante bivše Jugoslavije Slovenija ne predstavlja raznolikega kulturnega okolja predvsem zaradi skupne zgodovine ter posledično skupnih tradicij in medsebojnih povezav. Večina imigrantov, ki prihajajo iz teh področij, v določeni meri razumejo jezik in poznajo družbeni sistem. Če povzamemo zgoraj navedeno, lahko rečemo, da so ključni elementi »privlačnosti« Slovenije predvsem ekonomski. Večji del dovoljenj za začasno prebivanje je bil izdan imigrantom iz bivše Jugoslavije. Vsekakor Slovenija predstavlja tranzitno državo na poti proti Zahodu, predvsem za ilegalne migrante, begunce in iskalce azila, ki prihajajo iz daljnih dežel (Migration Trends, The perspective of a Country on the Schengen Periphery, 2004, str. 7).

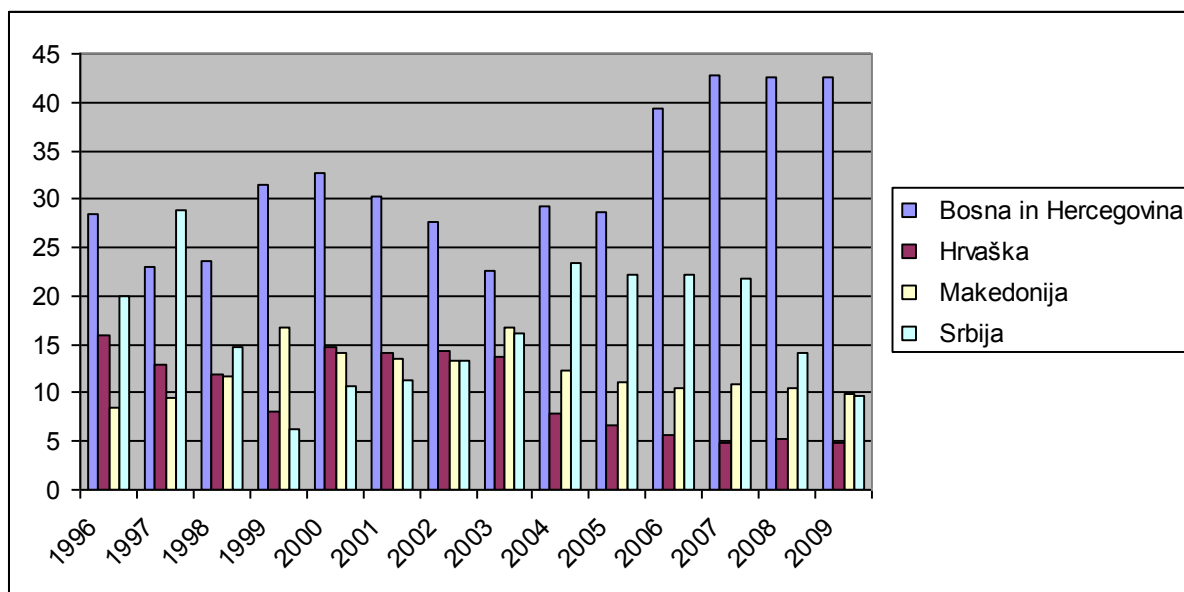
2.2 Migracije v Sloveniji

Z vedno večjo mednarodno povezanostjo so vse večja tudi gibanja ljudi iz ene države v drugo. Vzroki teh gibanj so različni. Kot sem že omenila je eden izmed njih tudi zaposlitev oziroma delo, v tej zvezi govorimo o migracijah zaradi zaposlitve oziroma o ekonomski migraciji.

Migracije med Slovenijo in Jugoslavijo so se začele že pred 2. svetovno vojno. Po letu 1960 je Slovenija postala tipična imigracijska država, ker je bila iz gospodarskega in političnega vidika zelo zanimiva za prebivalce južnih republik nekdanje skupne države Jugoslavije. Slovenija je bila gospodarsko zelo razvita, veljala je tudi polna zaposlenost na trgu dela, medtem ko je bila brezposelnost v Jugoslaviji takrat visoka. Migracijske politike v takratni Jugoslaviji ni bilo, zato je bilo preseljevanje znotraj države povsem svobodno. Socialistični sistem je bil tak, da ni vzpodbujal selitve kapitala, pač pa selitev delovne sile. Če so Slovenci odhajali na delo v tujino so prazna delovna mesta v Sloveniji zapolnili delavci iz drugih republik Jugoslavije. Slovenija je postala jez med migracijskimi pritiski iz vzhoda in juga proti zahodu. Od leta 1960 naprej je postala izrazito imigrantska država s priseljenci predvsem iz drugih držav republike Jugoslavije. Do leta 1991 se je delež neslovenskega prebivalstva povečeval, istega leta je znašal 12,5 %, leta 2002 pa že 15 %. Migracije so povzročile, da kar 500.000 Slovencev živi v drugih državah po svetu (Komel, b. l., str. 3).

Konec osemdesetih let je imela Slovenija slab gospodarski položaj, visoka in naraščajoča brezposelnost, slab položaj zaposlenih, pričakovano ustrezno prestrukturiranje gospodarstva pa je povzročilo zapiranje neproduktivnih delovnih mest in odpuščanje odvečnih delavcev (Kramberger A. & Pavlin, 2007, str. 20). Po letu 1991 je prihajalo predvsem do vračanja državljanov Republike Slovenije nazaj v državo. Priseljevanje tujcev iz tujine v Slovenijo se po letu 2003 zelo povečuje. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS) se je v zadnjem desetletju nekaj ljudi priselilo v Slovenijo iz Nemčije, večina pa se jih je priselila iz nekdanje Jugoslavije (Hrvaška, Srbija, Črna Gora ter Bosna in Hercegovina). Le nekaj odstotkov ljudi pa se je vrnilo iz Italije, Avstrije in Švice (Statistični urad Republike Slovenije, 2006). V letu 2007 se je v Slovenijo priselilo 29.193 oseb. Vendar pa je večina teh selitev le kratkotrajnih. Tuji državljani, priseljeni v Slovenijo v zadnjem času, se večinoma priselijo z namenom, da ostanejo v Sloveniji manj kot eno leto, ki pa bivanje v Sloveniji lahko tudi podaljšajo. Slovenija je med državami članicami EU opredeljena kot država z največjim deležem državljanov iz držav, ki niso članice EU. Delež priseljenih tujcev iz tretjih držav je v letu 2006 znašal 90 %, v letu 2007 pa je bil ta delež 90,4 %. Med tujci, ki so se v letu 2007 priselili v Slovenijo, se jih je največ, to je 77,6 %, priselilo zaradi dela, tudi sezonskega, ali pa da bi se v Sloveniji zaposlili za dlje časa (Statistični urad Republike Slovenije, 2008).

Slika 4: Delež priseljenih državljanov iz tretjih držav v Slovenijo od leta 1996 do 2009

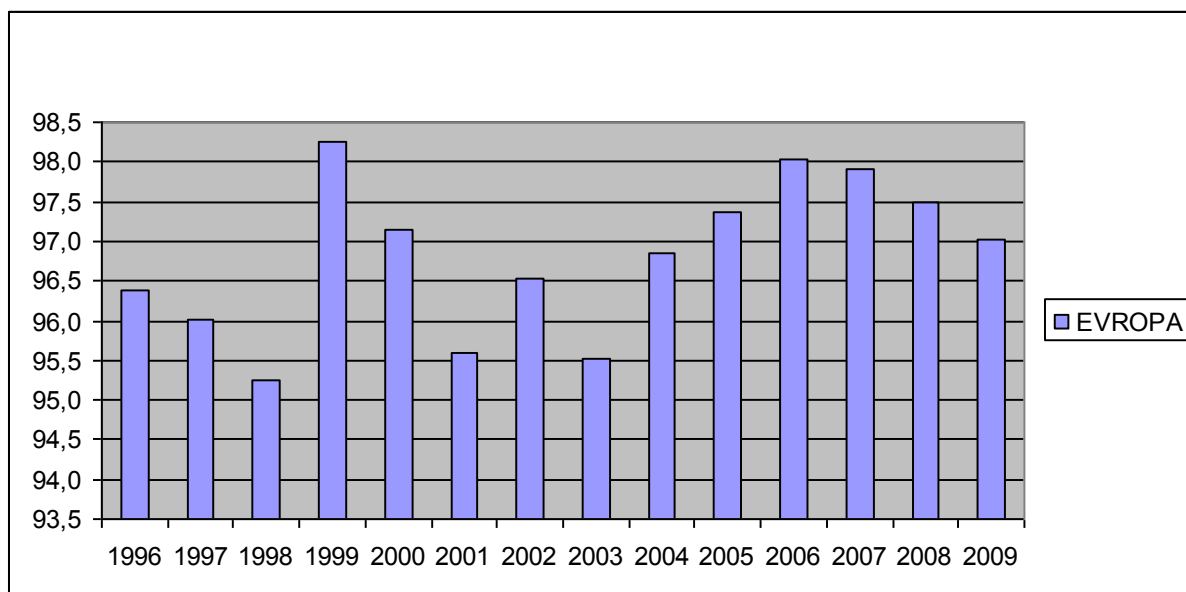

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, SI Stat – Podatkovni portal, 2011.

Žitnik Serafin (2010, str. 67) meni, da je priseljencev iz drugih delov nekdanje Jugoslavije 90 % vseh priseljencev v Sloveniji. Največ tujcev, ki pridejo v Slovenijo, je prebivalcev Bosne in Hercegovine, teh je bilo leta 1996 okoli 2.700, leta 2000 2.016, od leta 2003 naprej, ko jih je bilo 2.105, pa to število ves čas narašča (Slika 4). Leta 2006 je bilo 7.871, leta 2008 pa že 13.038 priseljenih tujcev v Slovenijo iz Bosne in Hercegovine, kar je pomenilo 42 % vseh priseljenih oseb v Slovenijo. Leta 2009 je število padlo na 12.910. Prav tako pa narašča število državljanov Srbije, in sicer jih je bilo leta 2003 približno 1.499, leta 2006 4.447, leta 2009 pa je število padlo na 2.907, kar je pomenilo le 10 % vseh priseljenih oseb v Slovenijo. Hrvatov in Makedoncev je po številu najmanj, vendar tudi to število od leta 2003 narašča. V letu 2009 je bilo v Slovenijo priseljenih 2.987 Makedoncev (10 %) ter 1.442 Hrvatov (5 %).

Tako kot pretekla leta so bili med v Slovenijo priseljenimi tujci v letu 2009 najštevilnejši tisti, ki so se priselili z namenom, da bi se zaposlili (nekaj več kot 65 % oseb). Drugo največjo skupino so sestavljali tisti, ki so se priselili v Slovenijo, da bi se pridružili družini, teh je bilo 19 %. Pri približno 11 % tujcih, ki so se v letu 2009 priselili v Slovenijo (Slika 5), pa namen priselitve ni bil znan (Statistični urad Republike Slovenije, 2010). Število priseljenih tujcev iz Evrope v Slovenijo je bilo v letu 1996 9.152 oseb in je do leta 1999 padalo. Leta 1999 je število zopet naraslo, in sicer na 4.855, kar je pomenilo, da je v Sloveniji priseljenih oseb iz Evrope kar 98,3 % in le 1,7 % oseb, ki ne prihajajo iz evropskih dežel. Po letu 1999 do leta 2009 število priseljenih iz Evrope ves čas narašča. Leta 2003 je bilo priseljenih 8.883, leta 2006 pa že 19.620 priseljenih Evropejcev. V letu 2009 se je v Slovenijo priselilo približno 30.296 tujcev, kar je pomenilo 97 % priseljenih iz Evrope, povečalo pa se je tudi število priseljenih iz neevropskih držav, in sicer je bilo Neevropejcev 3 %.

Slika 5: Delež priseljenih državljanov iz Evrope v Slovenijo od leta 1996 do 2009

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, SI Stat – Podatkovni portal, 2011.

Od leta 2005 pa do 2007 so se v Slovenijo priseljevali predvsem mladi stari od 20 do 24 let. Starostna struktura se je v zadnjih letih spremenila, saj se v Slovenijo priseljuje vedno več starejših oseb. Med v Slovenijo priseljenimi tujci že več let prevladujejo osebe v starosti 25–29 let (Tabela 3). Priseljevanje ugodno vpliva ne samo na številčnost prebivalstva v državi, temveč tudi na starostno sestavo prebivalstva. Sredi leta 2003 je bil v Sloveniji delež prebivalstva, starega 65 let ali več, prvič večji od deleža prebivalcev, mlajših od 15. Od tedaj dalje se to razmerje vedno bolj nagiba v prid starih 65 let ali več. Med tujci, ki se priseljujejo v Slovenijo, prevladujejo moški, v letu 2007 jih je bilo 82,7 %. Izobrazba v Slovenijo priseljenih tujcev je nizka. Podatki kažejo, da je bilo med delovno aktivnimi tujci, ki so se v Slovenijo priselili v letu 2006, približno 60 % oseb s končano osnovno šolo, končano srednjo šolo je imelo 34,7 %, približno 3,0 % oseb pa so imeli končano višjo šolo ali višjo od te (Statistični urad Republike Slovenije, 2008).

Tabela 3: Meddržavne selitve v Slovenijo po starostnih skupinah od leta 1995 do leta 2009

Starostne skupine	Leto						
	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
15–19 let	282	246	886	1.150	1.427	1.137	1.067
20–24 let	457	970	2.563	3.686	5.248	4.869	4.912
25–29 let	568	992	2.322	3.161	4.970	5.160	5.331
30–34 let	521	720	1.826	2.446	3.969	3.940	4.066
35–39 let	381	684	1.507	2.139	3.282	3.376	3.172

Tabela 3: Nadaljevanje - Meddržavne selitve v Slovenijo po starostnih skupinah

Starostne skupine	Leto						
	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
40–44 let	299	484	1.247	1.789	2.794	2.887	2.736
45–49 let	224	399	905	1.380	2.097	2.117	2.065
50–54 let	119	175	583	764	1.218	1.208	1.180
55–59 let	93	82	274	349	461	550	479
60–64 let	58	47	130	130	199	304	203
65–69 let	51	20	84	112	136	193	134
70–74 let	39	17	52	76	93	120	66

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, SI-Stat – Podatkovni portal, 2011.

3 ANALIZA ZAPOSLOVANJA TUJCEV V SLOVENIJI

Zaposlovanje tujcev je v Sloveniji vse bolj aktualna tema, saj pomanjkanje ustreznega kadra slovenske delodajalce sili v zaposlovanje tujih delavcev. V Sloveniji poznamo dva režima zaposlovanja tujih delavcev, to je državljanov držav članic EU in zaposlovanje državljanov iz tretjih držav. Postopki zaposlovanja slednjih so popolnoma drugačni in zapleteni, veliko je administrativnih ovir, ki ponavadi prisilijo delodajalca, da v postopku odneha. V nadaljevanju diplomskega dela bom o zaposlovanju tujcev na kratko opredelila pravne vire, Zakon o tujcih (v nadaljevanju ZT), Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (v nadaljevanju ZZDT), omejitve pri zaposlovanju števila tujcev, zaposlovanje tujcev iz tretjih držav in zaposlovanje tujcev iz EU.

3.1 Pravni viri, ki urejajo zaposlovanje tujcev v Sloveniji

Glavni predpis, ki ureja zaposlovanje tujcev v Sloveniji je Zakon o zaposlovanju in delu tujcev, ki opredeljuje pogoje, pod katerimi lahko tuj državljan oziroma oseba brez državljanstva (v prihodnje tujec) dela v Republiki Sloveniji (Drobnič, 2009, str. 273).

Poleg omenjenih zakonskih in podzakonskih predpisov je pri urejanju zaposlovanja in dela tujcev potrebno upoštevati tudi določila drugih predpisov, saj imajo tujci načeloma že po ustavi enake pravice in dolžnosti kot domači delavci, razen če zakon za tujce določa posebno ureditev (ZRSZ, 2010). To so Zakon o tujcih, Pravilnik o delovnih dovoljenjih, prijavi in odjavi dela ter nadzoru nad zaposlovanjem in delom tujcev, Zakon o državljanstvu, Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti itd. (Priloga 2).

Tujec je zaposlen v Republiki Sloveniji, kadar je na podlagi pogodbe o zaposlitvi v delovnem razmerju pri delodajalcu, ki ima sedež ali prebivališče v Republiki Sloveniji. Z Zakonom o

tujcih (1999) so bili odpravljeni poslovni in delovni vizumi, nadomestilo pa jih je dovoljenje za prebivanje. Tako je tujec poleg delovnega dovoljenja nujno potreboval tudi dovoljenje za prebivanje zaradi zaposlitve in dela (Belopavlovič, 2002, str. 177). Zakon se je sčasoma spreminjal ter začel prilagajati slovensko zakonodajo evropskemu pravnemu redu, ko je Republika Slovenija postala polnopravna članica Evropske unije. Zakon o zaposlovanju tujcev je veljal do konca leta 2000, s 1. 1. 2001 pa ga je nasledil nov zakon.

Zakon o zaposlovanju in delu tujcev se je začel uporabljati leta 2001. Pri dovoljenju za zaposlitev je poudarek pri postopku pridobivanja prvega dovoljenja za zaposlitev, postopek podaljšanja pa je poenostavljen. Zakon o zaposlovanju in delu tujcev omejuje število tujcev na trgu dela oziroma določa najvišje število tujih delavcev v Sloveniji. Uveljavil je t. i. kvotni sistem urejanja zaposlovanja, ki še vedno štiti domačega delavca (Drobnič, 2009, str. 276). Zakon predpisuje, da delovno dovoljenje ni potrebno le v primeru, če tako določa zakon ali mednarodna pogodba. To velja za zaposlovanje delavcev iz novih in starih držav članic EU in držav članic EGP (Norveška, Liechtenstein, Islandija) ter Švice. Delavci teh držav so pri zaposlovanju oziroma iskanju zaposlitve izenačeni z domačimi delavci. To pomeni, da v primeru zaposlitve delavci iz teh držav ne potrebujejo delovnega dovoljenja, pač pa mora delodajalec, ki zaposli takega delavca, opraviti prijavo dela delavca EU. Pravico do prostega dostopa na trg dela (brez potrebnega delovnega dovoljenja) imajo tudi družinski člani državljanov držav članic EU, EGP ali švicarske konfederacije (Drobnič, 2009, str. 277).

Zakon o zaposlovanju in delu tujcev je uvedel nekaj bistvenih novosti. Šepec (2006, str. 3) opisuje novosti, po katerih se stari zakon razlikuje od novega. Poglavitne novosti so bile:

1. Uveljavitev kvote ter s tem najvišje število tujih delavcev, ki pa je 5 % aktivnega prebivalstva. Ob tem pa je potrebno opozoriti, da se v kvoto ne štejejo tujci, ki imajo osebna delovna dovoljenja, kar pomeni da bo dejansko število tujih delavcev v Sloveniji lahko precej višje od zakonsko določene kvote.
2. Uveljavitev regulacijske vloge države pri urejanju obsega zaposlovanja tujcev (5 % kvota), in sicer se opredeli na podlagi razmer na trgu dela.
3. Novi zakon pokriva vse dejavnosti tujcev, ki so zaposleni oziroma delajo v Republiki Sloveniji (tudi delo športnikov in umetnikov, poslovodnih delavcev itd., katerih status do sedaj ni bil opredeljen).
4. Opredelitev več vrst delovnih dovoljenj. Uveljavljeni so strožji postopki v zvezi z vlogo države glede regulacije obsega in kakovosti priliva tuje delovne sile in olajšani postopki pridobitve delovnih dovoljenj za tujce, ki že dalj časa delajo in prebivajo v Republiki Sloveniji.
5. Zakon je poleg izkoriščenosti kvote in osnovnega kriterija, tj. obstoja domačih ustreznih kandidatov, določil še dodatni kriterij: smotrnost zaposlitve tujca glede na razmere na trgu dela, kar daje zavodu bistveno večje možnosti vsebinskega odločanja, na podlagi strokovne presoje o smotrnosti novega zaposlovanja tujcev.

6. Nov zakon za legalnost dela oziroma zaposlitve tujca poleg pridobitve delovnega dovoljenja zahteva tudi obvezno prijavo začetka dela, ki jo mora potrditi zavod.
7. Glede na številne kršitve pri tovrstnem zaposlovanju v preteklosti je zakon podrobneje opredelil kršitve in predvsem določil bistveno strožje kazni za kršitve.

Z novim zakonom je Slovenija dobila večjo vlogo pri regulaciji obsega in kakovosti tuje delovne sile, ki se v njej zaposluje. Poleg zakonske določitve najvišjega števila tujih delavcev lahko vlada Republike Slovenije določi še dodatne omejitve glede zaposlovanja tujcev. Tako se zaposlovanje tujcev uravnava glede na dejansko stanje na trgu dela, s čimer se delodajalcem onemogoča zaposlovanje tujih delavcev.

3.1.1 Vrste delovnih dovoljenj

Zakon torej določa sistem izdajanja delovnih dovoljenj, kdaj je potrebno delovno dovoljenje, različne vrste delovnih dovoljenj, pridobitev, trajanje, prenehanje delovnega dovoljenja, pravne posledice delovnega dovoljenja itd. (Grofelnik & Premk, 2007, str. 23).

Delovno dovoljenje ni potrebno le v primerih, ki jih določata Zakon ali mednarodna pogodba. Delovno dovoljenje se praviloma izdaja na vlogo delodajalca kot dovoljenje za zaposlitev oziroma delo in omogoča tujcu le delo oziroma zaposlitev pri točno določenem delodajalcu. Grofelnik & Premk (2007, str. 25) opredelita vrste delovnih dovoljenj: osebno delovno dovoljenje, dovoljenje za zaposlitev in dovoljenje za delo (Slika 6).

Slika 6: Vrste delovnih dovoljenj

Vrsta dovoljenja	Časovna omejenost	Vložnik vloge za izdajo dovoljenja	Mesto vložitve vloge	Dostop do trga
Osebno delovno dovoljenje	Določen čas (1 leto, 3 leta) Nedoločen čas	Tujec, begunec	Centralna služba ZRSZ	Prost (omogoča vključitev v evidenco brezposelnih oseb pri ZRSZ)
Dovoljenje za zaposlitev	Navadno za določen čas, čas sklenitve pogodbe	Delodajalec (domači)	Centralna služba ali območna služba, v kolikor gre za preverjanje trga	V okviru kvote – preverjanje stanja trga (izda se le, če ni ustreznih domačih brezposelnih oseb)
Dovoljenje za delo	Časovno omejeno	Delodajalec (domači, tuji)	Centralna služba ali območni zavod, v primeru sezonskega dela	Kvota za namen, za katerega se dovoljenje izda, brez preverjanja stanja na trgu

Vir: Grofelnik, I. & Premk, U., Zakon o zaposlovanju in delu tujcev in njegova uporaba v praksi, 2007, str. 24, tabela 1.

Tujci lahko sami zaprosijo za **osebno delovno dovoljenje**, ki jim omogoča zaposlitev oziroma delo v Sloveniji. Poznamo tri vrste osebnih delovnih dovoljenj: osebno delovno dovoljenje za eno leto – za samozaposlitev, osebno delovno dovoljenje za tri leta in osebno delovno dovoljenje za nedoločen čas. Osebno delovno dovoljenje za eno leto – za samozaposlitev, velja za tujce, ki se želijo zaposliti v Sloveniji kot samostojni podjetniki ali kot soustanovitelji gospodarske družbe, če imajo veljavno dovoljenje za bivanje; najmanj eno leto neprekinjeno bivališče v Sloveniji; prikazati morajo lastna finančna sredstva v višini 10.000 evrov itd. Osebno delovno dovoljenje za tri leta lahko pridobi tujec, ki se želi zaposliti v Sloveniji: če je ožji družinski član slovenskega državljana; če je slovenski izseljenec ali njegov potomec; če je delovni migrant, ki je bil zadnji dve leti pred vložitvijo vloge neprekinjeno zaposlen pri istem delodajalcu itd. Osebno delovno dovoljenje za nedoločen čas pa lahko tujec pridobi, če ima dovoljenje za stalno prebivanje v Sloveniji ali tujec, ki mu je priznan status begunca (Grofelnik & Premk, 2007, str. 23).

Dovoljenje za zaposlitev je druga oblika delovnega dovoljenja vezana na stalne zaposlitvene potrebe delodajalcev na podlagi sistemiziranih delovnih mest. S tem dovoljenjem se sme tujec zaposliti le pri delodajalcu, ki je zaprosil za izdajo dovoljenja za čas do enega leta (lahko se tudi podaljša). Če je tujec državljan države, ki ni članica EU, se lahko zaposli le pri delodajalcu, ki je zanj pridobil dovoljenje in opravlja le delo, za katero mu je bilo dovoljenje izdano. Tujec dobi dovoljenje za zaposlitev, če so izpolnjeni naslednji pogoji: da delodajalec izpolnjuje pogoje; da ni izkoriščena kvota za to obliko zaposlovanja; da zaposlitev tujca ne vpliva škodljivo na trg dela (domača brezposelnosti); da tujcu ni bila izrečena kazen za prekršek itd. (Grofelnik & Premk, 2007, str. 23).

Dovoljenje za delo je oblika delovnega dovoljenja z vnaprej določeno časovno omejitvijo. Izda se v okviru kvote določene za posamezni namen brez dodatnega preverjanja stanja razmer na trgu dela. Dovoljenje za delo se izda na vlogo delodajalca, dolžina dela pa je že vnaprej določena. Posamezna vrsta dela ima točno določeno kvoto, v okviru katere se izdaja dovoljenje za delo za: čezmejno izvajanje storitev tujih podjetij z napotenimi delavci; tuje napotene delavce na dodatnem izobraževanju v slovenskih družbah; tuje napotene delavce, ki izvajajo dodatno izobraževanje delavcev v slovenskih gospodarskih družbah; nameščanje tujih delavcev; usposabljanje in izpopolnjevanje tujcev; sezonsko delo tujcev (Grofelnik & Premk, 2007, str. 23).

3.1.2 Omejitev števila tujcev na trgu dela v Sloveniji

Vlada v skladu z migracijsko politiko in ob upoštevanju stanja in gibanja na trgu dela letno določi kvoto delovnih dovoljenj, s katero omeji število tujcev na trgu dela. Kvota¹ letno ne

¹ V kvoto se ne štejejo: tujci, ki imajo na podlagi sporazuma z EU enak položaj kot državljani Republike Slovenije; tujci, za katere s tem zakonom niso predpisana delovna dovoljenja; tujci z osebnim delovnim dovoljenjem in poslovodni delavci.

sme presežati 5 % aktivnega prebivalstva Republike Slovenije, po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (Drobnič, 2009, str. 280). Razdeli se za naslednje namene: zaposlovanje tujcev, napotene tujce, usposabljanje in izpopolnjevanje, sezonsko delo tujcev, individualne storitve tujcev. Vlada lahko poleg kvote določi tudi omejitve in prepovedi zaposlovanja ali dela tujcev po regijah, področjih dejavnosti, podjetjih in poklicih, kakor tudi omeji ali prepove pritek novih tujih delavcev v celoti ali iz določenih regionalnih področij, kadar je to utemeljeno z javnim ali splošnim gospodarskim interesom.

Uveljavitev kvote je instrument, ki ga Slovenija uporablja za zaščito svojega trga dela, saj z njo omejuje število delovnih dovoljenj tujcev, in sicer državljanov tretjih držav na domačem trgu dela (Tabela 4). Leta 2004 je bila kvota delovnih dovoljenj 17.100, leto kasneje pa 16.700. Povpraševanje po delovni sili je začelo naraščati v letu 2006, saj je vlada oktobra 2006 s spremembo uredbe prvotno kvoto v višini 17.350 delovnih dovoljenj (ki je bila višja kot v predhodnem letu) povečala za 1.150, to je skupaj 18.500 (Trendi zaposlovanja in ekonomskih migracij na slovenskem trgu dela, 2006, str. 59).

(Tabela 4) Trend povpraševanja po tuji delovni sili se je nadaljeval tudi v letu 2007, saj je vlada sprejela, kljub prvotni kvoti v višini 18.500 dovoljenj, spremembo Uredbe o določitvi kvote delovnih dovoljenj za leto 2007, s katero se omejuje število tujcev na trgu dela, in tako odobrila dodatnih 11.000 delovnih dovoljenj, pri čemer je bilo 20.900 namenjenih za dovoljenja za zaposlitev. V letu 2007 je bil največji porast izdanih dovoljenj za zaposlitev v poklicih, ki jih na slovenskem trgu dela primanjkuje, zato je število delovnih dovoljenj tako naraslo. V letu 2008 je bilo odobrenih 24.600 delovnih dovoljenj, kasneje pa še dodatnih 7.400, kar je skupaj pomenilo 32.000 dovoljenj. Do povečanja števila tujcev je prišlo zaradi visoke gospodarske rasti in hkrati zmanjšanja števila brezposelnih oseb, kar je na trgu povzročilo strukturna neskladja. V letu 2009 se je kvota iz 32.000 zmanjšala na 24.000. Zmanjšanje kvote utemeljujemo s pričakovanjem upočasnitve gospodarske rasti (manjši izvoz, manjši obseg proizvodnje predelovalnih dejavnosti in gradbeništva). Število je manjše, ker ni bilo pričakovati povečanja števila tujcev, ampak zmanjšanja, predvsem v tistih dejavnostih, kjer so se do leta 2009 tujci iz tretjih držav največ zaposlovali. V letu 2009 se kvota delovnih dovoljenj za leto 2009 ne zmanjšuje (24.000 delovnih dovoljenj), se pa predlagajo nekatere omejitve in prepovedi. Te pa so bile: prepoved sezonskega zaposlovanja, prepoved izdajanja novih dovoljenj za delo za zastopnike mikro in malih podjetij in zastopnike podružnic, prepoved izdaje dovoljenj za zaposlitev po podjetjih, prepoved zaposlovanja in določenih regionalnih področij, prepoved izdaje dovoljenj za zaposlitev po poklicih, izdaja dovoljenj za zaposlitev za visokokvalificirane delavce. Kvota za leto 2009 v višini 24.000 delovnih dovoljenj se je oblikovala glede na predvideno gospodarsko rast; trend zniževanja stopnje brezposelnosti; nizko število oziroma relativno nizek interes delodajalcev po zaposlitvah državljanov držav članic EU; izkoriščenost kvote v letu 2007; novi način ugotavljanja izkoriščenosti kvote (odštevanje vrnjenih in razveljavljenih dovoljenj za zaposlitev); trenutno stanje na slovenskem trgu dela in izražene potrebe delodajalcev po zaposlovanju tujih delavcev za poklice, ki jih na slovenskem trgu dela primanjkuje. Višina

kvote delovnih dovoljenj za leto 2010 je za 12.000 delovnih dovoljenj nižja od kvote za leto 2009, kar pomeni, da se je kvota zmanjšala za 50 % delovnih dovoljenj. Glede na močno upočasnitev rasti blagovne menjave, predvsem izvoza, zmanjšanje obsega proizvodnje predelovalnih dejavnosti pa tudi gradbeništva, je bilo pričakovati, da se bo v letu 2010 nadaljeval upad obsega aktivnosti v dejavnostih, kjer naj bi se največ zaposlovali tujci (UMAR, Jesenska napoved 2010). Ob upoštevanju omenjenih trendov v posameznih dejavnostih ter napovedanem dvigu stopnje brezposelnosti lahko upravičeno sklepamo, da v letu 2010 ni prišlo do povečanja povpraševanja po zaposlovanju delovne sile iz tretjih držav oziroma se je to primerjalno zmanjšalo. Zato je bila kvota za leto 2010 oblikovana v višini 12.000 delovnih dovoljenj.

Tabela 4: Število kvot za delovna dovoljenja tujcem od 2004 do 2009

Leto	Skupna velikost kvote	Razdelitev kvote po namenih						Odstotni porast glede na predhodno leto
		Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo za napotene delavce	Dovoljenje za delo za usposabljanje in izpopolnjevanje	Dovoljenje za delo za sezonsko delo tujcev	Dovoljenje za delo za individualne storitve tujcev	Preostali del kvote (lahko dodatno prerezporedi)	
2004	17.100	12.400	1.200	200	2.200	100	1.000	
2005	16.700	12.200	1.200	200	2.000	100	1.000	-2,34 %
2006	18.500	13.350	1.300	75	2.700	75	1.000	10,78 %
2007	29.500	20.900	1.600	120	5.830	50	1.000	59,46 %
2008	32.000	20.900	2.000	50	8.000	50	1.000	8,47 %
2009	24.000	11.000	1.500	100	10.300	100	1.000	-25 %

Vir: Uradni list Republike Slovenije, Uredbe o določitvi kvote delovnih dovoljenj od 2004 do 2009.

3.2 Zaposlovanje tujcev v Sloveniji

V tej točki bom natančneje opredelila strukturo tujih delavcev v Sloveniji po spolu, starosti, stopnji izobrazbe ter opredelila tujce glede na dejavnost na osnovi delovnih dovoljenj v časovnem obdobju od leta 2005 do leta 2010.

3.2.1 Pregled zaposlovanja tujcev

Slovenija je 1. maja 2004 postala članica Evropske unije. Za njeno uspešno delovanje kot države članice je bilo predvsem pomembno, kako se bo uspela integrirati v evropski notranji trg, to je področje, kjer je zagotovljen prost pretok delovne sile, blaga, storitev in kapitala. Pravica do prostega dostopa na trg dela pomeni, da se tujci lahko v Republiki Sloveniji

zaposlijo ali samozaposlijo brez delovnega dovoljenja. Delavci iz novih in starih držav članic EU in držav članic EGP (Norveška, Liechtenstein, Islandija) ter Švice so pri zaposlovanju oziroma iskanju zaposlitve izenačeni s slovenskimi delavci. To pomeni, da v primeru zaposlitve delavci iz teh držav ne potrebujejo delovnega dovoljenja, pač pa mora delodajalec, ki zaposli takega delavca, opraviti prijavo dela delavca iz EU (Drobnič, 2009, str. 347). Tujci iz tretjih dežel pa za delo v Sloveniji niso izenačeni z domačimi delavci. Pri zaposlovanju tujcev iz tretjih dežel mora tujec upoštevati različne pogoje, pod katerimi bo lahko opravljal delo v Sloveniji. Ti so bili opredeljeni v prejšnji točki.

Pomanjkanje ustreznih domačih delavcev pogosto vpliva na rast števila izdanih delovnih dovoljenj. Gospodarska kriza, ki se je najbolj odrazila v gradbeništvu in predelovalnih dejavnostih, kjer se zaposluje največ tujih delavcev, je močno vplivala na zaposlovanje tujcev v letu 2009. V letu 2003 je bilo v Sloveniji veljavnih 39.527 delovnih dovoljenj, konec leta 2005 je bilo 42.967 delovnih dovoljenj, leta 2007 okoli 66.000 in v letu 2008 kar 90.696 veljavnih delovnih dovoljenj. Leta 2009 se je število le teh zmanjšalo na 78.387 veljavnih delovnih dovoljenj (Slika 7). V letu 2009 je zavod izdal 58.750 delovnih dovoljenj, kar je za 31,1 % manj kot v letu 2008. Posledično se je zmanjšalo število veljavnih delovnih dovoljenj, in tako jih je bilo konec leta 2009 približno 78.387. Glede na leto 2008 se je njihovo število zmanjšalo za več kot 12.000 dovoljenj oziroma za 13,6 %.

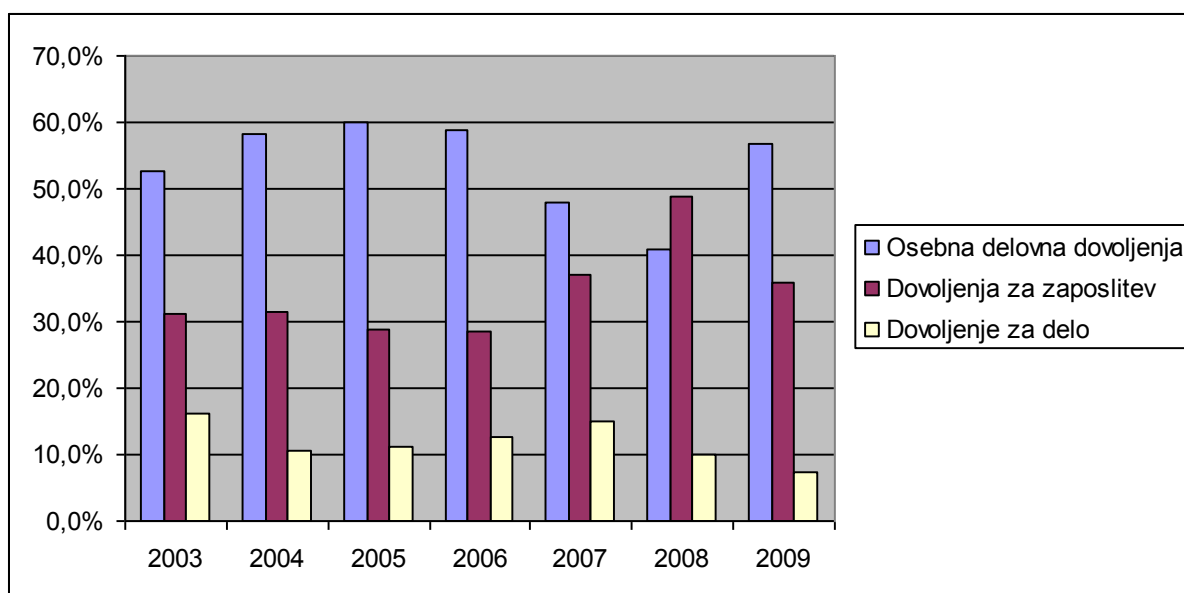
Število veljavnih osebnih delovnih dovoljenj se je od leta 2003 do leta 2009 ves čas povečevalo (Slika 7). Leta 2003 je bilo veljavnih 20.794 dovoljenj, leta 2005 okoli 25.748, leta 2008 je bilo 37.196 dovoljenj in leta 2009, ko se je število kljub recesiji povečalo, in sicer na 44.463 osebnih delovnih dovoljenj. V letu 2009 se je glede na leto 2008 povečal le obseg osebnih delovnih dovoljenj, glede na dovoljenje za zaposlitev in dovoljenje za delo, ki pa se skladno z zakonskimi določili ne všteta v kvoto. Izdanih je bilo 8.399 osebnih delovnih dovoljenj, kar je za 7,5 % več kot v letu 2008. Omenjen porast je razumljiv, saj v času gospodarske krize tujci pogosteje zaprosijo za osebno delovno dovoljenje, saj imajo ob izgubi dela večje pravice. Tujci, ki pridobijo osebno delovno dovoljenje, so glede zaposlovanja in dela izenačeni z domačimi delavci in se lahko v primeru brezposelnosti prijavijo v evidenco brezposelnih oseb pri zavodu. Konec leta 2009 je bilo veljavnih 44.463 osebnih delovnih dovoljenj, 19,5 % več kot ob koncu leta 2008. Največ osebnih delovnih dovoljenj so imeli državljani držav s področja bivše SFRJ (41.937), med njimi največ državljani Bosne in Hercegovine (24.188) (Letno poročilo 2009, str. 32).

Število tujcev, ki delajo na podlagi dovoljenja za zaposlitev, se je od leta 2004 do leta 2008 povečevalo (Slika 7). Prvič pa se je zmanjšalo v letu 2009. V letu 2003 je bilo veljavnih 12.381 dovoljenj za zaposlitev, leta 2004 12.233 in je raslo do leta 2008, ko je bilo veljavnih 44.329 dovoljenj za zaposlitev. Leta 2009 se je število znižalo na 28.160 dovoljenj, 36,5 % manj kot ob koncu leta 2008. Večino oseb s temi dovoljenji predstavljajo delavci, ki so že dlje časa na delu v Sloveniji in praktično le podaljšujejo svojo zaposlitev. Največ dovoljenj za

zaposlitev so imeli državljani držav iz območja bivše SFRJ (26.622), med njimi zopet največ državljani Bosne in Hercegovine (13.790) (Letno poročilo 2009, str. 32).

Število veljavnih dovoljenj za delo je od leta 2004 naprej naraščalo (Slika 7), v letu 2009 pa se je močno zmanjšalo. Leta 2004 je bilo veljavnih 4.085 dovoljenj za delo, leta 2006 približno 6.362 dovoljenj za delo, leta 2007 je število naraslo na 9.171. Leta 2009 je bilo izdanih 7.595 dovoljenj za delo, tj. kar za 51,9 % manj kot v letu 2008, na koncu leta 2009 pa je bilo veljavnih 5.764 dovoljenj za delo. Močno pa se je zmanjšalo število dovoljenj za delo za sezonska dela v gradbeništvu, ki jih je bilo kar za 82,7 % manj; v letu 2009 jih je bilo izdanih le 1.615. Konec leta 2009 je bilo veljavnih 5.764 dovoljenj za delo, 37,1 % manj kot ob koncu leta 2008.

Slika 7: Veljavna delovna dovoljenja v Sloveniji od leta 2003 do 2009

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Letno poročilo 2009, str. 32.

Čeprav se pričakovanja o velikem prilivu delavcev iz EU na delo v Sloveniji niso uresničila, pa se je v letu 2008 v Sloveniji po podatkih ZRSZ zaposlilo 7.404 državljanov držav članic EU (Tabela 5). Med njimi je bilo največ državljanov iz članic EU in sicer iz Bolgarije, ki so večinoma opravljali podobna dela kot tujci iz tretjih držav (gradbeništvo, mednarodni transport, kovinska industrija). V Sloveniji so se tako zaposlovali državljani držav članic EU, in sicer večinoma iz Bolgarije (3.746), Romunije (1.306), Slovaške (915) in Madžarske (595). Leta 2009 je to število malo padlo, in sicer se je zaposlilo 4.061 državljanov iz držav članic EU. Leta 2010 je število tujcev iz EU naraslo na 5.614, največ je bilo Bolgarov (2.794), Slovakov in Romunov (Letno poročilo 2009, str. 32).

Tabela 5: Državljeni EU, ki so se zaposlili v Sloveniji od leta 2008 do 2010

	2008	2009	2010
Skupaj EU	7.404	4.061	5.614
Avstrija	57	55	58
Belgija	8	14	2
Bolgarija	3.746	1.655	2.794
Ciper	1	2	1
Češka	91	107	111
Danska	4	4	2
Estonija		4	5
Finska	8		11
Francija	19	45	40
Grčija	7	7	6
Irska	2	5	10
Italija	192	263	246
Latvija	6	12	13
Litva	27	62	78
Madžarska	595	224	409
Malta	2	2	1
Nemčija	63	66	72
Nizozemska	11	18	24
Poljska	256	200	235
Portugalska	9	7	11
Romunija	1.306	542	590
Slovaška	915	678	802
Španija	18	22	17
Švedska	9	10	15
Velika Britanija	52	57	61

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Delovna dovoljenja, 2011.

Tabela 6 prikazuje število veljavnih delovnih dovoljenj državljanov tretjih dežel, ki so se zaposlili v Sloveniji, podatki so bili opravljeni za december 2010. Največ delovnih dovoljenj v letu 2010 je bilo izdanih tujcem iz tretjih dežel, vseh skupaj je bilo 69.776. Število izdanih veljavnih delovnih dovoljenj tujcem iz ostalih držav pa je bilo 4.682. Iz območja SFRJ je bilo največ veljavnih osebnih delovnih dovoljenj 52.593, in sicer tujcem iz Bosne in Hercegovine, teh je bilo 31.557, nato Hrvatom (6.797) ter Makedoncem (4.582). Dovoljenj za zaposlitev je bilo 12.488, zopet izdanih največ tujcem iz Bosne in Hercegovine, nato Hrvatom in Makedoncem. Najmanj pa je bilo izdanih dovoljenj za delo. Približno 4.700 delovnih dovoljenj pa je bilo izdanih tujcem iz ostalih držav (Ukrajina, Kitajska, Rusija, ZDA itd.).

Izmed tujcev iz prej naštetih držav je bilo največ veljavnih osebnih delovnih dovoljenj (2.908), in sicer je bilo največ tujcev iz Ukrajine (719), Kitajske (317) in Rusije (290).

Tabela 6: Veljavna delovna dovoljenja po državljanstvu SFRJ in ostalih držav za leto 2010

	Osebno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Skupaj
Slovenija	55.501	13.711	5.245	74.458
Države z območja bivše SFRJ	52.593	12.488	4.694	69.776
Bosna in Hercegovina	31.557	5.964	820	38.342
Hrvaška	6.797	1.199	567	8.563
Makedonija	4.582	1.152	806	6.540
Srbija	3.539	1.955	828	6.322
Kosovo	1.569	2.185	1.644	5.398
Srbija in Črna gora	4.398	5	5	4.408
Črna gora	151	28	24	203
Ostale države	2.908	1.223	551	4.682
Ukrajina	719	329	111	1.159
Kitajska	317	299	104	720
Ruska Federacija	290	92	126	508
Moldavija	144	66	12	222
Tajska	80	99	3	182
ZDA	74	15	56	145
Dominikanska Republika	30	112	2	144
Albanija	34	22	31	87
Turčija	36	18	23	77
Filipini	27	44	4	75

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Delovna dovoljenja, 2011.

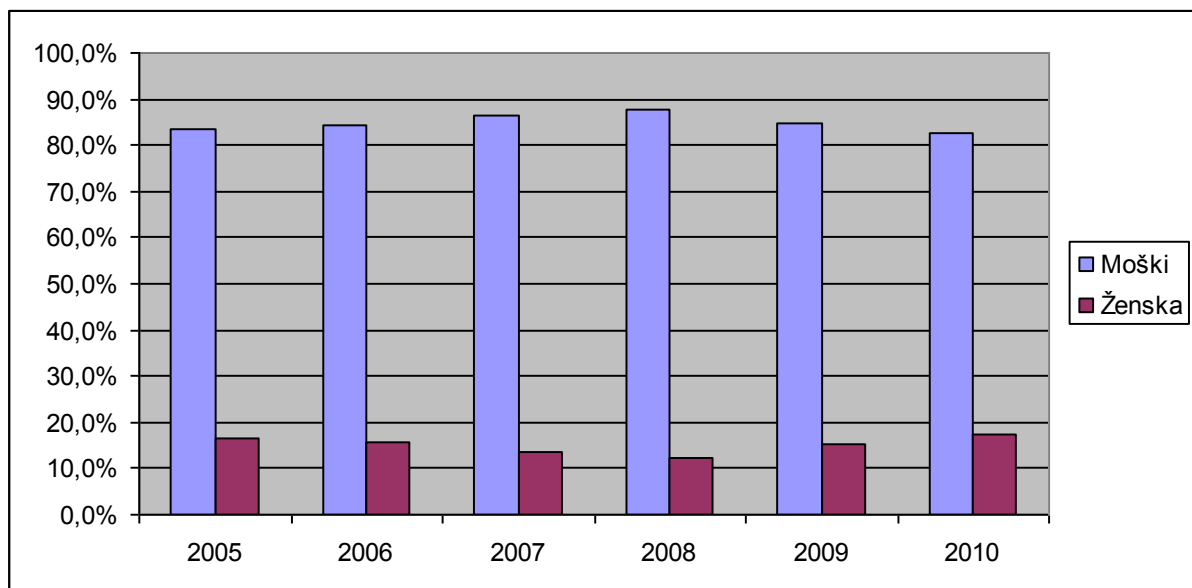
Glede na državljanstvo prevladujejo delavci iz držav iz območja bivše republike Jugoslavije, skupaj predstavljajo 94,8 % vseh tujih delavcev, ki delajo na podlagi delovnega dovoljenja. Največ teh delavcev prihaja iz Bosne in Hercegovine, Romunije, Srbije ter Hrvaške. Iz drugih držav prihaja bistveno manj delavcev, največ iz Ukrajine, Kitajske ter Rusije.

3.2.2 Strukturne značilnosti

V tej točki bom natančneje opredelila strukturo tujih delavcev v Sloveniji po spolu, starosti, stopnji izobrazbe ter opredelila tujce glede na dejavnost na osnovi delovnih dovoljenj.

Iz Slike 8 lahko razberemo, da v strukturi tujcev v obravnavanem obdobju izrazito prevladujejo tujci moškega spola, ki so se zaposlili v Sloveniji. Od leta 2005 do leta 2010 se odstotek moških z delovnimi dovoljenji v Sloveniji giblje okoli 80 %. Leta 2005 je bilo moških z delovnimi dovoljenji za zaposlitev najmanj, in sicer 35.825, žensk pa 7.169. Število dovoljenj za delo tujcev moškega spola je od leta 2005 raslo in v letu 2008 doseglo največje število moških tujcev z delovnim dovoljenjem, in sicer se je število dvignilo na 79.418 delovnih dovoljenj za moške, dovoljenj za ženske pa je bilo 12.081. V letu 2010 je število moških tujcev z dovoljenji za delo padlo na 61.130, na drugi strani pa je v letu 2010 število žensk z delovnimi dovoljenji v Sloveniji naraslo na 12.832 glede na leto 2009, ko jih je bilo 12.081.

Slika 8: Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev glede na spol od leta 2005 do 2010 v %

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Delovna dovoljenja, 2011.

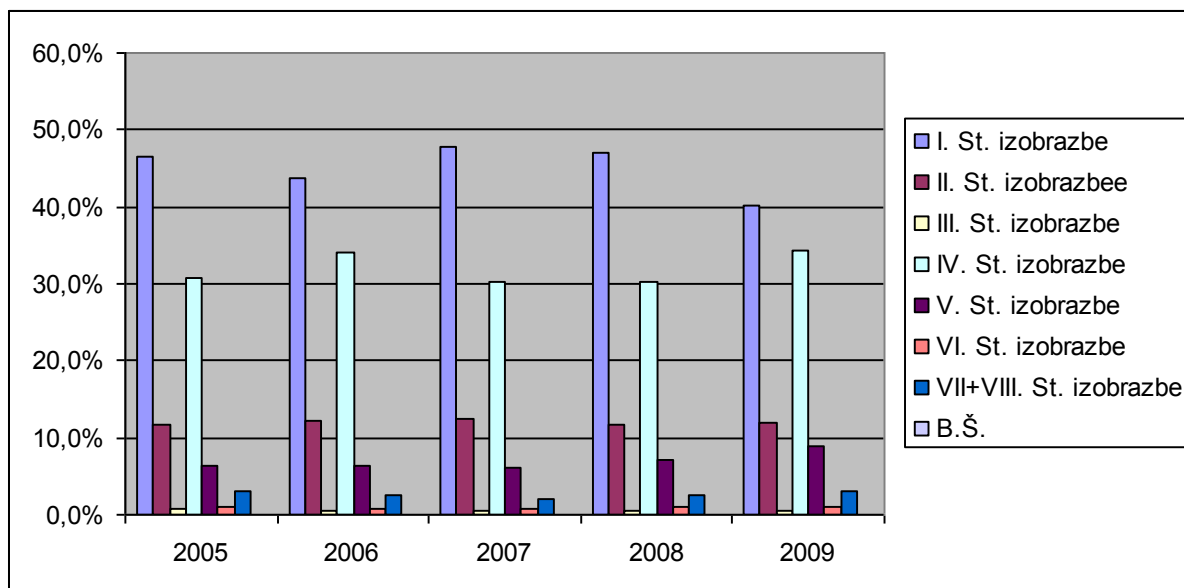
Leta 2005 je bilo veljavnih osebnih delovnih dovoljenj v Sloveniji 25.782, od tega jih je bilo moškim izdanih 20.211, ženskam pa 5.571. Dovoljenj za zaposlitev je bilo 12.360, dovoljenj za delo pa 4.825. Število veljavnih delovnih dovoljenj je naraščalo do leta 2007, še vedno je bilo največ osebnih delovnih dovoljenj med tujimi moškimi. Leta 2008 pa je število delovnih dovoljenj za zaposlitev izjemno naraslo, in sicer na 44.329 (glede na prejšnje leto se je dvignilo za 81 %) – teh so največ dobili moški, in sicer 42.001, ženske pa 2.328, medtem ko

so osebna delovna dovoljenja glede na leto 2007 narasla približno za 17 %. V letu 2010 se je število delovnih dovoljenj povečalo na 56.627, moški so dobili 45.689 dovoljenj, ženske pa 10.938 (Priloga 3).

Kvalifikacijska struktura zaposlenih tujcev ostaja nizka, saj prevladujejo delavci s I. do IV. stopnjo izobrazbe. Glavni razlog za neugodno strukturo je zaposlovanje tujcev na delovnih mestih, kjer domači iskalci niso pripravljeni delati zaradi delovnih pogojev in slabšega plačila, njihova stopnja izobrazbe pa je pogosto višja od zahtevane. Najpogostejši nazivi izobrazbe tujcev z veljavnimi delovnimi dovoljenji ob koncu leta 2009 so bili: delavec brez poklica, osnovnošolska izobrazba, zidar za zidanje in ometavanje, pomožni delavec, zidar, gradbeni delavec in ključavničar (Letno poročilo, 2009, str. 41).

Iz Slike 9 lahko razberemo, da je bilo največ delovnih dovoljenj za zaposlitev izdanih tujcem s I. stopnjo izobrazbe (gradbeni delavci, kmetijski delavci, natakarji v nočnem lokalu ...). Leta 2005 je bilo veljavnih 21.097 delovnih dovoljenj s I. stopnjo izobrazbe, to je pomenilo skoraj 50 % vseh veljavnih delovnih dovoljenj v letu 2005. V tem letu je bilo izdanih 13.189 osebnih delovnih dovoljenj, in sicer tujcem s I. stopnjo izobrazbe. Število je do leta 2008 naraslo na 43.337. V letu 2010 je bilo veljavnih 29.684 delovnih dovoljenj s I. stopnjo izobrazbe. Na drugem mestu je bilo največ delovnih dovoljenj izdanih tujcem s IV. stopnjo izobrazbe (mesar, mehanik, voznik, strojni mehanik, varilec, polagalec podov ...). Teh je bilo v letu 2005 11.499. V letu 2008 je bilo 27.518 veljavnih delovnih dovoljenj, ki so bili dani tujcem s IV. stopnjo izobrazbe. Leta 2010 je bilo 25.306 veljavnih delovnih dovoljenj, kar pomeni približno 34 % vseh izdanih delovnih dovoljenj v tem letu. Z najvišjo stopnjo izobrazbe, to je s VII. stopnjo ali VIII. stopnjo izobrazbe (magistri, doktorji ...), je bilo v letu 2005 veljavnih 1.472 delovnih dovoljenj. To število počasi narašča, v letu 2007 je bilo veljavnih 1.648 delovnih dovoljenj tujcev s takšno izobrazbo, leto kasneje pa 1.896. V letu 2010 je to število naraslo na 2.234, kar predstavlja le 3 % izmed vseh izdanih dovoljenj v letu 2010 (Slika 9 in Priloga 4).

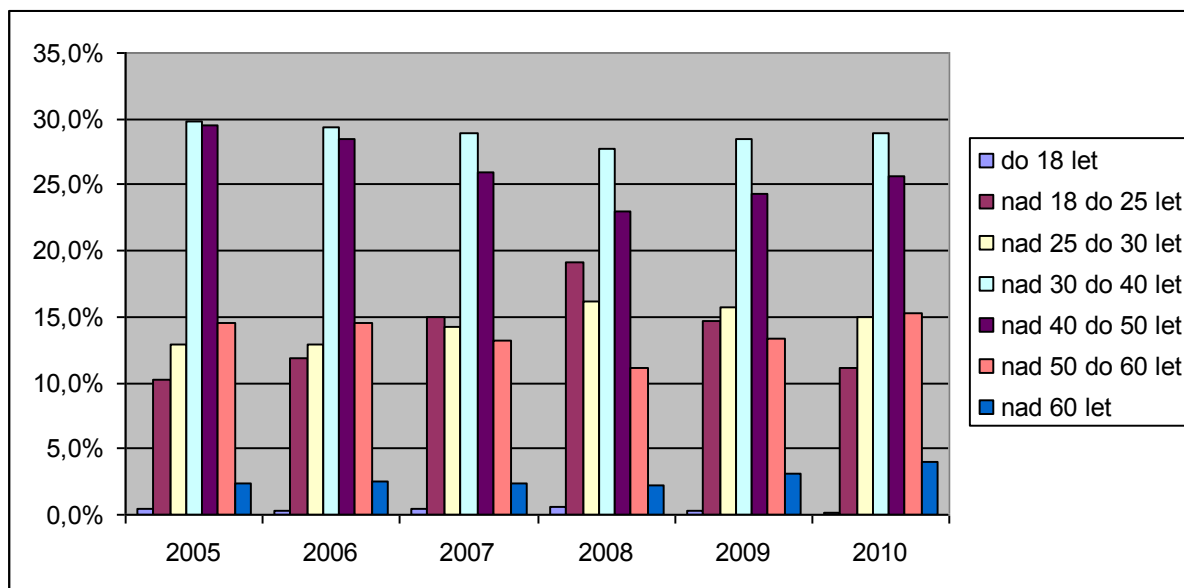
Slika 9: Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev po izobrazbi od leta 2005 do 2010 v %

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Delovna dovoljenja, 2011.

Glede na starost je bilo od leta 2005 do leta 2010 največ izdanih delovnih dovoljenj tujcem v starosti od 30 do 40 let. V letu 2005 je bilo največ veljavnih delovnih dovoljenj med tujci v starosti od 30 do 40 let, in sicer 12.823 dovoljenj (30 %), najmanj pa med tujci starimi do 18 let, in sicer 191 dovoljenj (0,5 %). Le 2,4 % veljavnih delovnih dovoljenj tujcev v letu 2005 predstavljajo osebe stare nad 60 let, okoli 10 % predstavljajo tujci stari med 18 in 30 let, tujci stari med 40 in 50 let pa predstavljajo približno 30 % veljavnih delovnih dovoljenj istega leta. V letu 2008 je bilo največ izdanih delovnih dovoljenj tujcem starim od 30 do 40 let, in sicer je bilo veljavnih kar 25.817, to je predstavljalo 30 % izmed vseh izdanih delovnih dovoljenj. 10 % delovnih dovoljenj je bilo med tujci starimi med 18 in 25 let, 13 % med tujci starimi od 25 do 30 let, 15 % med tujci starimi od 50 do 60 let in manj, samo 1 % pa so predstavljale osebe stare do 18 let. V letu 2010 je bilo največ veljavnih delovnih dovoljenj med tujci starimi od 30 do 40 let, teh je bilo 21.427 (29 %). 11.929 veljavnih delovnih dovoljenj je bilo med tujci v starosti med 40 in 50 let, okoli 11.000 delovnih dovoljenj je bilo med tujci starimi med 40 in 50 let ter med mlajšimi tujci starimi od 25 do 30 let. Najmanj veljavnih delovnih dovoljenj pa je bilo med tujci starimi do 18 let, in sicer le 115. Podatki kažejo, da je delež starejših tujcev (starih nad 50 do 60 let), ki prihajajo v Slovenijo vedno večji, delež mlajših pa se zmanjšuje (Slika 10 in Priloga 5).

Slika 10: Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev po starosti od leta 2005 do 2010 v %

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Delovna dovoljenja, 2011.

Največ delovnih dovoljenj izdanih tujcem je bilo v dejavnosti gradbeništva. Iz Tabele 7 lahko razberemo, da je bilo v letu 2008 veljavnih 49,5 % od vseh delovnih dovoljenj, izdanih tujcem za delo v gradbeništvu, to je bilo 44.913 dovoljenj. V letu 2010 pa je to število padlo na 28.008 dovoljenj, to je le še 37,9 % od vseh delovnih dovoljenj v letu 2010. Prav tako je velik odstotek veljavnih delovnih dovoljenj prešel v predelovalne dejavnosti. V letu 2008 je bilo izdanih 11.869 delovnih dovoljenj (13,1 %) za predelovalne dejavnosti, v letu 2010 pa 8.660 (11,7 %). Na tretje mesto se uvršča dejavnost v prometu in skladiščenju, ki kaže v letu 2008 približno 5.356 dovoljenj, v letu 2010 pa 4.295 dovoljenj. Odstotek veljavnih dovoljenj v gostinstvu leta 2010 glede na leto 2009 (4,1 %) ostane enak, glede na leto 2008 (3,2 %) pa se poveča. Dejavnosti v zdravstvu leta 2010 porastejo glede na leto 2009 in leto 2008 (Tabela 7 in ZRSZ Letno poročilo 2009).

Ugotovitev iz zgornjega odstavka pa seveda ne pomeni, da sta strukturi domačih in tujih delavcev povsem enaki. Če pogledamo Tabelo 1 in jo primerjamo s Tabelo 7, lahko opazimo razlike med slovenskimi delavci in tujimi delavci zaposlenimi v Sloveniji v letu 2009. Primerjava teh dveh struktur nam pokaže dominacijo tujih delavcev v gradbenem sektorju, medtem ko so slovenski delavci bolj povpraševali po predelovalnih dejavnostih.

Tabela 7: Veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev po dejavnosti od leta 2008 do 2010 v %

Dejavnost	2008	2009	2010
(A) Kmetijstvo in lov, gozdarstvo in ribištvo	0,6	0,5	0,6
(B) Rudarstvo	0,1	0,1	0,1
(C) Predelovalne dejavnosti	13,1	11,6	11,7
(D) Oskrba z električno energijo, plinom in paro	0	0	0
(E) Oskrba z vodo, ravnanje z odpadki, saniranje okol.	0,4	0,5	0,5
(F) Gradbeništvo	49,5	45,3	37,9
(G) Trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil	4,2	4,3	4,1
(H) Promet in skladiščenje	5,9	5,8	5,8
(I) Gostinstvo	3,2	4,1	4,1
(J) Informacijske in komunikacijske dejavnosti	0,4	0,5	0,5
(K) Finančne in zavarovalniške dejavnosti	0,2	0,2	0,3
(L) Poslovanje z nepremičninami	0,3	0,4	0,4
(M) Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti	2,5	2,6	2,5
(N) Druge raznovrstne poslovne dejavnosti	4,3	4,4	4,6
(O) Dej. javne uprave in obrambe, obv. soc. varnosti	0	0	0
(P) Izobraževanje	0,4	0,5	0,6
(Q) Zdravstvo in socialno varstvo	0,6	0,7	0,8
(R) Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti	0,5	0,5	0,5
(S) Druge dejavnosti	0,4	0,5	0,5
(T) Dejavnost gospodinjstev z zaposlenim hišnim osebjem – proizvodnja za lastno uporabo	0	0	0
(U) Dejavnost eksteritorialnih organizacij in teles	0	0	0
00.000 Neznana dejavnost	13,3	17,1	24,3
Skupaj	90.749	78.424	73.962

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Delovna dovoljenja, 2011.

4 ZDRAVSTVO V SLOVENIJI

Zaradi staranja prebivalstva, hitrega razvoja zdravstvenih tehnologij, epidemioloških trendov ter vse večje informiranosti in posledično vse večje zahtevnosti prebivalstva po novih možnostih zdravljenja, potrebe po zdravstvenih storitvah hitro naraščajo. Čeprav želimo po sodobnem orodju izražene želje, npr. z vrednotenjem zdravstvenih tehnologij in merjenjem kakovosti zdravstvenih storitev, pretvoriti v stvarne potrebe, te presegajo zmogljivost zdravstvene oskrbe predvsem zaradi pomanjkanja osebja. Tudi pri zagotovljenih finančnih sredstvih za dodatne programe izvajalci na nekaterih področjih nimajo zadosti osebja. Kljub temu na nekaterih področjih presegamo projekcije števila zdravnikov, ki jih je izdelal Inštitut

za varovanje zdravja (v nadaljevanju IVZ) do leta 2030, z dejanskim stanjem in napovedmi gibanja tega števila v naslednjem desetletju 24-urno zdravstveno varstvo ne bo mogoče (Marušič, 2010).

Celovitega reševanja vprašanja človeških virov na Ministrstvu za zdravje v preteklih letih ni bilo. Po zbranih podatkih izvajalcev zdravstvene dejavnosti v letu 2008 in 2009 je v Republiki Sloveniji primanjkovalo približno 500 zdravnikov (Finance, 2010). V Sloveniji imamo dve fakulteti za medicino, ki skušata povečati število vpisnih mest. V Sloveniji, prav tako pa tudi drugod, v zdravstvenem varstvu problem predstavljajo naraščajoči izdatki ter omejenost virov financiranja. Na rast izdatkov za zdravstvo vpliva predvsem podaljševanje povprečne življenjske dobe prebivalstva, ker starejše osebe ne potrebujejo le večjega obsega medicinske oskrbe, pač pa tudi vse več socialnih in zdravstvenih storitev, novih metod zdravljenja, novih zdravil itd. Problem rešujemo z omejevanjem izdatkov oziroma s povečevanjem virov financiranja.

4.1 Predstavitev podatkov o zdravstvu v Sloveniji

Pomanjkanje zdravstvenih delavcev povzroča zaskrbljenost v številnih državah. Številne evropske države so zaskrbljene zaradi pomanjkanja zdravnikov. Število zdravnikov na prebivalca je zelo različno. Najmanjše je v Turčiji, sledita ji Poljska in Romunija, razmeroma majhno pa je tudi v Veliki Britaniji (Tabela 8). Število zdravnikov na prebivalca se je od leta 2000 povečalo skoraj v vseh evropskih državah. V povprečju se je s 300 zdravnikov na 100.000 prebivalcev leta 2000 povečalo na 330 zdravnikov leta 2008. Podobno se je število zdravnikov na prebivalca v Veliki Britaniji med letoma 2000 in 2008 povečalo za 30 %, pri čemer se je s 195 zdravnikov na 100.000 prebivalcev povečalo na 256 zdravnikov. Nasprotno pa se v Franciji in Italiji od leta 2000 število zdravnikov na prebivalca skoraj ni povečalo. V Franciji jih je bilo največ leta 2005, zmanjševanje pa naj bi se po pričakovanjih nadaljevalo še naslednjih deset let. Zaradi počasne rasti ali zmanjšanja števila splošnih zdravnikov na prebivalca se pojavlja zaskrbljenost zaradi dostopa do primarne zdravstvene oskrbe (OECD, Health at a Glance, 2010, str. 4).

Tabela 8: Število zdravnikov na 100.000 prebivalcev po posameznih državah od leta 2000 do 2008

Država	2000	2002	2005	2006	2007	2008
Avstrija	380,64	402,97	431,39	444,24	452,69	459,58
Belgija	385,5	394,5	402,5	402,2	403,16	298,4
Bosna	142,23	144,03	141,8	-	-	-
Hrvaška	238,26	238,32	249,89	253,38	265,98	266,12
Danska	291,19	303,5	332,31	340,14	341,92	-
Finska	249,91	252,68	263,4	268,2	268,87	272,05
Francija	338,64	344,24	347,09	345,32	343,55	344,15

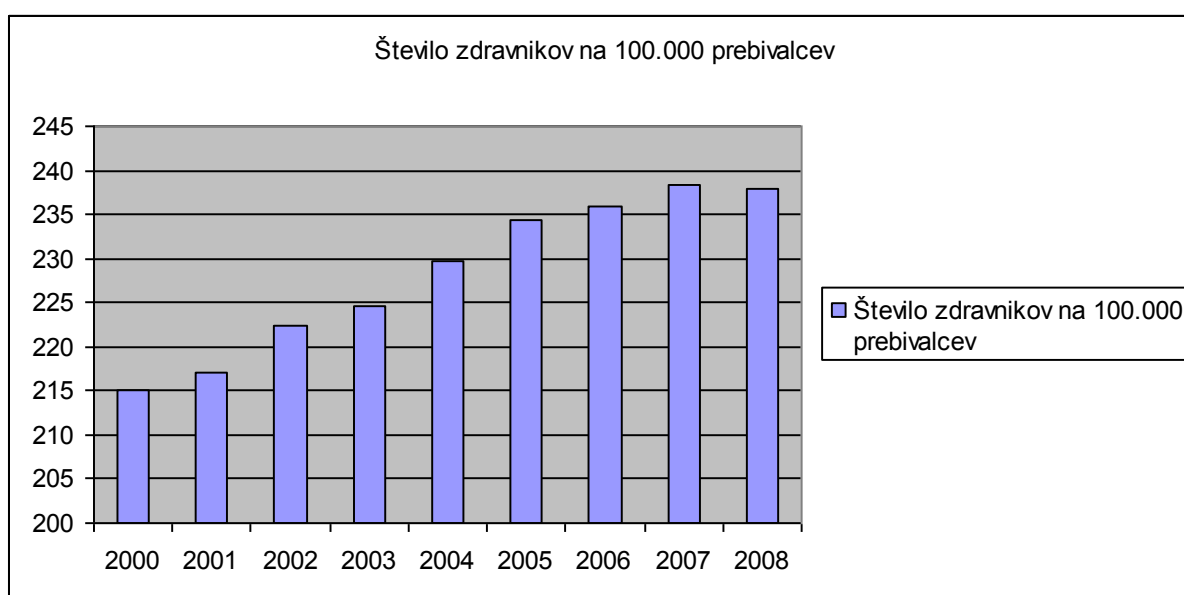
Tabela 8: Nadaljevanje - Število zdravnikov na 100.000 prebivalcev po posameznih državah

Država	2000	2002	2005	2006	2007	2008
Grčija	432,8	458,22	500,33	534,59	555,77	601,05
Italija	416,35	442,64	379,16	365,41	383,88	412,54
Romunija	192,72	195,76	217,22	215,6	212,22	221,43
Srbija	-	259,21	262,02	264,2	271,12	-
Slovenija	215	222,48	234,47	236	238,39	238,01
Švedska	308,15	327,62	349,35	357,85	-	-
Turčija	103,61	117,74	148,1	150,49	153,57	158,22
Velika Britanija	195,88	208,43	239,34	244,93	248,73	256,84

Vir: WHO, Data and Evidence, Health Topics, 2011.

V Sloveniji je bilo leta 2000 približno 215 zdravnikov na 100.000 prebivalcev (Slika 11). Število zdravnikov na osebo raste počasi, leta 2005 je bilo 234 zdravnikov na 100.000 prebivalcev, leta 2008 pa 238 zdravnikov. Aprila 2010 je bilo zaposlenih 6.431 aktivnih zdravnikov oz. 273,7 zdravnika na 100.000 prebivalcev. Primerljivi podatki iz nekaterih evropskih držav kažejo, da je naša država po številu zdravnikov na 100.000 prebivalcev na repu Evrope in tudi precej pod evropskim povprečjem, ki znaša 320,5 zdravnika na 100.000 prebivalcev. Najvišje število zdravnikov ima Grčija (534,6 zdravnika na 100.000 prebivalcev), manj kakor Slovenija pa jih imajo Bosna in Hercegovina, Romunija in Turčija (Državni zbor RS, Predlog zakona o priznavanju poklicnih kvalifikacij, 2010).

Slika 11: Število zdravnikov na 100.000 prebivalcev v Sloveniji

Vir: European Health Organization, Data and Health Topics, 2010.

Čeprav je povprečno število zdravnikov v Sloveniji nizko, predstavlja še večjo težavo njihova starostna struktura. Starostna struktura zdravnikov kaže, da je delež mlajših od 40 let 29 %, delež starejših od 60 let pa 20 %. Med aktivnimi zdravniki jih je kar 185 upokojenih. Po projekcijah do leta 2020 se bo število zdravnikov povečalo za 18 %. Poleg tega se bo – zaradi drugačne politike spodbujanja večjega vpisa študentov medicine in povišanja števila vpisnih mest – nekoliko spremenila njihova starostna struktura. V letu 2020 se bo zato sorazmerno krepil delež mlajših zdravnikov – njihov delež do starosti 40 let bo 36 %. Neustrezna struktura zdravnikov po dejavnostih kaže predvsem na pomanjkanje zdravnikov s področij anesteziologije, družinske medicine, radiologije in pediatrije. Potrebe prebivalstva po zdravstvenih storitvah in razvoj zdravstvenih tehnologij, ki te potrebe narekuje, že zdaj kaže na pomanjkanje zdravnikov teh dejavnosti. Tudi projekcije do leta 2018 po posameznih dejavnostih na teh področjih niso optimistične: tako se bo število specializantov in specialistov družinske medicine povečalo po 1 % letni stopnji rasti, število pediatrov in anesteziologov bo ostalo do leta 2018 tako rekoč nespremenjeno, število radiologov pa se bo povečevalo sicer nekoliko hitreje (povprečna letna stopnja rasti je 2,7 %) (Državni zbor RS, Predlog zakona o priznavanju poklicnih kvalifikacij, 2010).

Tabela 9: Delež izdatkov za zdravstvo v BDP v evropskih državah od leta 2000 do 2008

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Avstrija	9,0	10,1	10,1	10,3	10,4	10,4	10,3	10,3	10,5
Belgija	9,0	9,1	9,3	9,6	10,0	9,8	9,5	10,0	10,2
Danska	8,3	8,6	8,8	9,3	9,5	9,5	9,6	9,7	-
Finska	7,2	7,4	7,8	8,2	8,2	8,4	8,4	8,2	8,4
Francija	10,1	10,2	10,5	10,9	11,0	11,1	11,1	11,0	11,2
Nemčija	10,3	10,4	10,6	10,8	10,6	10,7	10,5	10,4	10,5
Grčija	7,9	8,8	9,1	8,9	8,7	9,5	9,7	9,7	-
Madžarska	7,0	7,2	7,5	8,3	8,0	8,3	8,1	7,4	7,3
Italija	8,1	8,2	8,3	8,3	8,7	8,9	9,0	8,7	9,1
Nizozemska	8,0	8,3	8,9	9,8	10,0	9,8	9,7	9,7	9,9
Poljska	5,5	5,9	6,3	6,2	6,2	6,2	6,2	6,4	7,0
Portugalska	8,8	8,8	9,0	9,7	10,0	10,2	9,9	-	-
Slovaška	5,5	5,5	5,6	5,8	7,2	7,0	7,3	7,7	7,8
Slovenija	8,3	8,6	8,6	8,6	8,4	8,4	8,2	7,8	8,3
Španija	7,2	7,2	7,3	8,2	8,2	8,3	8,4	8,4	9,0
Švedska	8,2	9,0	9,3	9,4	9,2	9,2	9,1	9,1	9,4
Turčija	4,9	5,2	5,4	5,3	5,4	5,4	5,8	6,0	-
Velika Britanija	7,0	7,3	7,6	7,8	8,0	8,3	8,5	8,4	8,7

Vir: Organization for Economic Co-Operation and Development, OECD.tatExtrats Health Data, 2011.

Izdatki za zdravstvo se povečujejo v vseh evropskih državah, pogosto pa se povečujejo hitreje kot gospodarska rast, zaradi česar se povečuje delež BDP, namenjen zdravstvu (Tabela 9). Države EU so leta 2008 porabile povprečno 8,3 % BDP za zdravstvo, kar je 7,3 % povečanje od leta 1998. Delež BDP, dodeljen odhodkom za zdravstvo, pa se po državah znatno razlikuje in znaša od manj kot 6 % na Cipru in v Romuniji, do več kot 10 % v Franciji, Švici, Nemčiji in Avstriji. V nekaterih državah se je zaradi upada gospodarske rasti opazno povečal delež odhodkov za zdravstvo v BDP. Na Irskem se je delež BDP namenjenega zdravstvu povečal iz 7,5 % leta 2007 na 8,7 % v letu 2008. V Španiji se je povečal z 8,4 % na 9,0 % (OECD, Health at Glance, 2010, str. 5).

V Sloveniji smo v letu 2007 za zdravstvo namenili 2.692 milijonov evrov, v letu 2008 pa 3.110 milijonov evrov ali za 15,5 % več kot v predhodnem letu. Po zaostajanju nominalne rasti izdatkov za zdravstvo za rastjo BDP v letih 2006 in 2007 je leta v letu 2008 večja od rasti BDP. Povprečna letna rast nominalnih vrednosti celotnih izdatkov za zdravstvo v obdobju od 2003 do 2008 je bila 7,5 %, rast BDP v tem obdobju pa 8,2 %. Nominalna rast izdatkov za zdravstvo je bila v letu 2008 po dveh letih zaostajanja za rastjo BDP (v 2006 in 2007) večja od rasti BDP; rast celotnih izdatkov za zdravstvo je bila v letu 2008 15,5 %, rast BDP pa 7,9 %. Hitrejša rast nominalnih izdatkov za zdravstvo od rasti BDP v letu 2008 se je odrazila v povečanju deleža celotnih izdatkov za zdravstvo v BDP, in sicer se je ta od 2007 do 2008 povečal iz 7,8 % na 8,3 %. Delež celotnih izdatkov za zdravstvo v BDP za leto 2008 je bil približno enak deležem v letih od 2004 do 2006 (8,4 % v letih 2004 in 2005 in 8,3 % v letu 2006). V letu 2009 smo za zdravstvo namenili 6,8 % BDP. Bogate države porabijo med 9 % in 10 % BDP za zdravstvo (Statistični urad RS, 2011).

Tabela 10: Članstvo zdravnikov v Zdravniški zbornici v Sloveniji po letih

		Stanje po letih									
		1992	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Članstvo	Vsi člani	4325	6690	7463	7712	7890	8087	8118	8318	8328	8564
	-zdravniki	3486	5426	6045	6240	6370	6525	6502	6642	6706	6977
	-zobozdravniki	839	1264	1418	1472	1520	1562	1615	1676	1622	1657
	Od tega aktivni člani	2636	5419	5780	5729	5995	6119	6244	6328	6336	6431
	-zdravniki	2151	4235	4520	4455	4723	4837	4935	5008	5025	5088
	-zobozdravniki	485	1184	1260	1274	1272	1282	1309	1320	1311	1343

Vir: Zdravniška zbornica Slovenije, Register ZZS, 2010, tabele članstva.

Zgornja tabela nam kaže, da je imela Zdravniška zbornica Slovenije v letu 2010 zabeleženih 8.564 članov. Članstvo v zdravniški zbornici omogoča takojšnje preverjanje strokovne usposobljenosti zdravnika in njegovega dela, preverja register zdravnikov, in sicer teh, ki

delujejo v javni zdravstveni mreži, učinkovito preverja diplome zdravnikov, pripravlja izobraževanja ter pregleduje izpopolnjevanja pogojev za podelitev licence, ima urejen sistem nadzora in pritožnih poti ter cenovno ugodne strokovne nadzore slovenskih ekspertov (ZZS, interno gradivo).

Število zdravnikov se je v preteklosti načrtovalo v odvisnosti od števila vpisnih mest na edini medicinski fakulteti (v nadaljevanju MF) v Ljubljani. Pomanjkanje zdravnikov se je reševalo s prilivom zdravnikov iz bivših Republik Jugoslavije. Tako se je po osamosvojitvi pomanjkanje zdravstvenega kadra končno razgalilo. V zadnjih letih je veljal sistem »zaprte škatle«, kjer se je število zdravnikov načrtovalo z omejevanjem vpisa na MF v Ljubljani, tj. največ 160 diplomantov letno. Pomanjkanje kadra se je zapolnjevalo s prilivom zdravnikov/štvudentov iz bivših Republik Jugoslavije, ki so tako leta 2001 predstavljali skoraj četrtino vseh zdravnikov v Sloveniji. Zaradi finančne vzdržnosti zdravstvenega sistema naj se zdravstveni kader ne bi povečeval, obstoječe zmogljivosti naj bi se le vzdrževale. Do leta 2004 je bilo v Sloveniji 220 zdravnikov na 100.000 prebivalcev. Leta 2005 je bilo v Sloveniji po podatkih Inštituta za zdravje 4.692 zdravnikov s povprečno starostjo 45,5 let. Mlajših od 34 let je bilo približno 1,5 % vseh specialistov. Število zdravnikov je v zadnjih letih naraščalo le s 1,1% povprečno letno rastjo, kar je bistveno manj kot v večini držav Evropske unije. Glede na povprečje števila zdravnikov v EU, kjer je število 320 zdravnikov na 100.000 prebivalcev, bi lahko sklenili, da v Sloveniji primanjkuje zdravnikov (Marušič, 2007, str. 841). Najhitrejši in najučinkovitejši način reševanja problematike je v pridobivanju tujih zdravnikov, kar pa je mogoče le, če je Slovenija privlačna in dostopna zanje nasploh in sorazmerno glede na druge države članice in nečlanice EU (Državni zbor RS, Predlog zakona o priznavanju poklicnih kvalifikacij, 2010).

4.2 Zaposlovanje tujih zdravnikov v Sloveniji

Razlogi za pomanjkanje zdravnikov v Sloveniji so premajhno število študentov, ki se vpisujejo na medicinsko fakulteto, neprilivnost trga dela za zdravnike iz tujih držav in s tem tudi odhod slovenskih zdravnikov v tujino, prav tako pa nam podatki tudi kažejo, da je Slovenija glede evropskega povprečja zdravnikov na število prebivalcev v spodnji tretjini. Tuji zdravniki, ki bodo v Slovenijo prišli po novem postopku (drugačni postopki priznavanja kvalifikacij), bodo morali najprej dobiti ponudbo za delo. Zdravniška zbornica meni, da morajo imeti tuji zdravniki, ki se zaposlijo v Sloveniji, enako znanje kot slovenski zdravniki, s tem pa tudi primerno znanje slovenskega jezika. Po oceni Zdravniške zbornice sta s slovenskima medicinskima fakultetama primerljivi obe hrvaški fakulteti, pa tudi beograjska fakulteta, medtem ko je znanje diplomantov nekaterih drugih medicinskih fakultet na področju nekdanje Jugoslavije v povprečju slabše (Marušič, 2007, str. 841).

Ministrstvo za zdravje želi skrajšati postopke priznavanja kvalifikacij tujim zdravnikom. Glede na to, da v Sloveniji primanjkuje okoli 500 zdravnikov, spomladi 2011 pa naj bi prišlo vsaj 100 tujih kandidatov za delo v Sloveniji, bodo na ministrstvu skušali poenostaviti potek

priznavanja kvalifikacij za zdravnike iz držav, ki niso članice EU. Med kandidati za delo v Sloveniji je namreč največ takih kandidatov, ki prihajajo iz držav bivše Jugoslavije. Da bi postopek priznavanja poklicnih kvalifikacij za tujega zdravnika potekal po hitrejšem postopku, morajo biti izpolnjeni nekateri pogoji. Kandidat mora imeti garantno pismo izvajalca zdravstvenih storitev v Sloveniji, to pomeni, da mora izvajalec v javni zdravstveni mreži (v nadaljevanju JZM) podati potrebo po takem kadru. Da pa ne bi kateri od teh kandidatov skušal Slovenijo izkoristiti kot odskočno desko za EU, bo skladno z evropsko direktivo moral najprej opraviti svoje delo v dobi vsaj 3 let. V lanskem letu je za priznanje medicinske izobrazbe zaprosilo 194 tujih zdravnikov, Slovenija pa jih je v zadnjem letu sprejela le 10. Na ministrstvu za visoko šolstvo že čaka na nostrifikacijo diplome 254 vlog zdravnikov iz tako imenovanih tretjih držav, večinoma prihajajo iz Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Srbije, Črne gore, Makedonije, posamezne vloge pa so še iz Južne Amerike pa tudi od drugod. Po nostrifikaciji diplome morajo vsi kandidati opraviti strokovni izpit in se naučiti slovenskega jezika. Šele nato si lahko prizadevajo pridobiti licenco zdravniške zbornice za opravljanje poklica v Sloveniji (Finance, 2010).

Tuji državljani morajo pridobiti licenco, ki pomeni dovoljenje za samostojno delo, ki ga podeljuje Zdravniška zbornica Slovenije, potrebujejo pa tudi delovno dovoljenje, ki ga dobijo na Zavodu za zaposlovanje Slovenije. Na zdravniški zbornici Slovenije je opredeljen potek za vse tujce, ki želijo v Sloveniji začeti z opravljanjem zdravniškega dela, in sicer sme zdravnik samostojno opravljati zdravniško službo, če poleg pogojev, določenih z delovnopravnimi in drugimi predpisi, izpolnjuje še posebne pogoje, določene z Zakonom o zdravniški službi. Zdravnik mora:

1. imeti ustrezno izobrazbo in usposobljenost (zdravnik/zobozdravnik je usposobljen za samostojno delo, če ima diplomu Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani ali nostrificirano diplomu tuje univerze in je opravil:
 - zobozdravnik: pripravništvo,
 - zdravnik specialist: zdravniško specializacijo,
 - zobozdravnik specialist: zobozdravniško specializacijo),
2. biti vpisan v zdravniški register (vpis v zdravniški register, to pa pomeni tudi članstvo v Zdravniški zbornici Slovenije),
3. imeti dovoljenje za samostojno opravljanje zdravniške službe (veljavna licenca Zdravniške zbornice Slovenije).

V preteklih letih je iz držav članic EU prišlo v Slovenijo v povprečju le 20 zdravnikov na leto, iz tega lahko sklepamo, da veliko zanimanja zdravnikov iz držav članic za zaposlovanje v Sloveniji ni. Iz tretjih držav pa je to zanimanje bistveno večje, vendar je zakonodaja na tem področju pretoga in ni usmerjena v zmanjševanje administrativnih ovir. Slovenija se mora pripraviti na selitvene tokove, ki jih bo t. i. modra direktiva vpeljala, da bo glede zdravstvenega sistema konkurenčna v primerjavi z drugimi državami članicami in

nečlanicami Evropske unije (Državni zbor, Predlog zakona o priznavanju poklicnih kvalifikacij, 2010).

Število tujih državljanov zaposlenih v Sloveniji od leta 2000 do leta 2010 sicer raste, vendar je kljub temu v Sloveniji premalo zaposlenih zdravnikov (Tabela 11). Leta 2000 je bilo v Sloveniji v JZM zaposlenih 58 tujih državljanov, leta 2005 okoli 170, leta 2010 pa že 375 tujih državljanov.

Tabela 11: Tuji državljanji zaposleni v javni zdravstveni mreži JZM in izven JZM stanje od leta 2000 do 2010

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
JZM	52	59	76	95	119	157	180	202	222	289	346
Izven JZM	6	6	6	7	10	13	15	19	20	28	29
Skupaj	58	65	82	102	129	170	195	221	242	317	375

Vir: Zdravniška zbornica Slovenije, Register ZZS, 2010, Tuji državljanji v JZM.

JZM je javna zdravstvena mreža, ki jo sestavljajo javni zavodi in zasebni izvajalci s koncesijo (bolnišnice, zdravstveni domovi, zasebni sektor s koncesijo, zdravilišče ...), merila za njeno določitev na vseh ravneh pa bi moral določiti plan zdravstvenega varstva Republike Slovenije. Izven JZM pa se v zgornjo tabelo štejejo tudi tujci, ki so zaposleni na fakultetah, inštitutih, državni upravi, v podjetjih in podobno (Register ZZS, 2010).

Starostna struktura zaposlenih tujih zdravnikov v Sloveniji, nam pove, da je bilo v letu 2010 največ tujih zdravnikov v starosti od 30 do 40 let (Tabela 12). Teh je bilo 148, manj je bilo zdravnikov v starosti od 40 do 50 let in sicer 99, najmanj pa je bilo mladih zdravnikov, se pravi mlajših od 30 let (24) in pa starejših zdravnikov od 60 let naprej (27).

Tabela 12: Starostna struktura tujih zdravnikov v Sloveniji za leto 2010

Starost	Zdravniki	Zobozdravniki	Skupaj
do 30	21	3	24
30 - 40	127	21	148
40 - 50	73	26	99
50 - 60	61	16	77
od 60	21	6	27
Skupaj	303	72	375

Vir: Zdravniška zbornica Slovenije, Register ZZS, 2011, Starostna struktura tujih zdravnikov.

Največ tujih zdravnikov, ki so se zaposlili v Sloveniji, prihaja iz Srbije, malo manj jih je iz Hrvaške in Bosne in Hercegovine (Priloga 6). Po podatkih iz zdravniškega registra ZZS je od leta 2000 do 2010 prišlo 96 zdravnikov iz Srbije, iz Hrvaške 70 in iz Bosne in Hercegovine 35. Zdravniki iz držav članic EU se v Sloveniji ne zaposlujejo pogosto, še največ je Italijanov, Bolgarov in Slovakov.

Pomanjkanje zdravstvenih delavcev bi lahko pokrili z njihovim uvozom, bodisi iz EU ali iz tretjih držav. Ker Slovenija za visoko izobražene iz držav članic EU ni preveč zanimiva, bi bila lahko rešitev uvoz le iz tretjih držav. Ugotovljeno je, da ima obstoječa zakonodaja zapleten proces postopkov za zaposlitev tujcev iz tretjih držav pri nas. Če primerjamo tujce, ki prihajajo iz držav članic EU in tujce iz tretjih držav, so tujci iz tretjih držav v neenakopravnem položaju, saj jih čakajo ovire pri priznavanju njihove diplome, pri opravljanju strokovnega izpita, pa tudi ovire pri priznavanju v tujini opravljene specializacije. Da bi rešili problem manka zdravnikov v Sloveniji mora Slovenija postati čimbolj privlačna za tuje delavce, hkrati pa povečati konkurenčnost med državami članicami EU. Ker je postopek zaposlovanja tujih delavcev, dolgotrajen proces, se morajo ti postopki skrajšati, saj bi drugače to utegnilo odbiti tuje delavce. V državah članicah EU velja prosti pretok oseb. Za njegovo pospešitev je bil sprejet postopek o priznavanju poklicnih kvalifikacij, po katerem države članice priznavajo kvalifikacije, pridobljene v drugih državah članicah. Direktiva loči dva postopka priznavanja poklicnih kvalifikacij, samodejnega in na podlagi splošnega sistema (Državni zbor RS, Predlog zakona o priznavanju poklicnih kvalifikacij, 2010): samodejno priznavanje poklicnih kvalifikacij (minimalne zahteve glede usposobljenosti) ter splošni sistem priznavanja poklicnih kvalifikacij (pregled celotnega kandidatovega znanja, delovnih izkušenj, usposobljenost). Za vse kandidate iz tretjih držav, ki bodo želeli opravljati zdravniško delo v Sloveniji, se bo za vstop in prebivanje za namene visokokvalificirane zaposlitve (*blue card directive*) uporabljal splošni sistem priznavanja poklicnih kvalifikacij. To pa pomeni, da bo Slovenija hitreje prišla do visokokvalificiranega osebja, npr. zdravnikov specialistov.

V Strategiji Evropske unije za ukrepe v zvezi s krizo na področju človeških virov v zdravstvenem sektorju v državah in za odpravo hudega pomanjkanja zdravstvenih delavcev, Evropska unija prevzema odgovornost za sprejetje ukrepov, s katerimi bo dosegla cilj zagotoviti kakovostno zdravstveno varstvo. Evropska unija razvija skupno politiko priseljevanja, ki vključuje ukrepe, s katerimi bi se izognili slabšanju razvojnih možnosti tretjih držav in bi na primer namesto povečevanja bega možganov spodbujali krožne selitve. Pomemben je čim lažji vstop visokokvalificiranih delavcev v Evropsko unijo. Zunaj zakonodajnega okvira so strokovne organizacije sprožile nekaj pobud v zvezi z mobilnostjo zdravstvenih delavcev, npr. pobuda Health Professionals Crossing Borders. Z Zakonom o priznavanju poklicnih kvalifikacij je cilj zagotoviti hitrejši postopek priznavanja in hitrejšo zaposlitev zdravnikov iz tretjih držav v Sloveniji. Zakon o priznavanju poklicnih kvalifikacij na novo določa postopek priznavanja poklicnih kvalifikacij pridobljenih v tretjih državah, ki je prilagojen postopku, predpisanemu za državljane Evropske unije. Za državljane tretjih

držav bo v zakonu predpisani postopek lahko stekel zgolj, če bodo imeli ponudbo za delo v Sloveniji, s čimer se dopušča možnost hitrejša zaposlitve, hkrati pa velik pritok tujcev ne bi porušil obstoječe mreže javne zdravstvene službe in ne bi izrinil zdravnikov iz države. Zakon tudi izrecno določa, da mora zdravnik pred zaposlitvijo v Sloveniji priložiti potrdilo o znanju slovenskega jezika, kar je pogoj za opravljanje zdravniške službe (Državni zbor RS, Predlog zakona o priznavanju poklicnih kvalifikacij, 2010).

SKLEP

Slovenija je že dolgo sestavni del migracijskih procesov. Migracijska gibanja zaradi zaposlitve so bila v precejšnjem obsegu prisotna že v času Jugoslavije. Takrat je bilo aktualno predvsem zaposlovanje domačih delavcev v tujini, medtem ko zaposlovanja tujcev v Sloveniji v velikem obsegu ni bilo. Zaposlovanje tujcev v Sloveniji je danes vse bolj aktualna tema. Pomanjkanje ustreznega kadra slovenske delodajalce sili v zaposlovanje tujih delavcev, ki prihajajo tako iz držav članic EU kot iz tretjih držav.

V diplomskem delu sem opredelila razloge, zakaj je kljub veliki brezposelnosti v Sloveniji še vedno povpraševanje po tuji delovni sili. Po proučevanih raziskavah in podatkih, ki so bili na voljo, lahko rečemo, da je eden izmed razlogov tudi v tem, da domači delavci niso pripravljeni sprejeti takšnih zaposlitev, kar je v večini primerov pogojeno z neprimernimi pogoji zaposlitve. Delodajalci pa velikokrat zaposlujejo tujo delovno silo, ki je cenejša ali pa strokovnejša. Zakon o zaposlovanju in delu tujcev določa lažje postopke pri pridobivanju delovnih dovoljenj za skupine nižje izobraženih delavcev. Tako tudi kažejo razmere na domačem trgu delovne sile, saj je največ delovnih dovoljenj izdanih delavcem v panogi gradbeništva. Ustrezno temu je nizka tudi izobrazbena sestava v Sloveniji zaposlenih tujcev. Delež zaposlenih tujcev z nižjo izobrazbo se sicer zmanjšuje v korist srednje izobraženih. Največ delovnih dovoljenj je še vedno izdanih državljanom držav z območja nekdanje SFRJ, med njimi pa prevladujejo državljani Bosne in Hercegovine, nato Makedonije in Srbije, vse manj pa je državljanov Hrvaške. Med tujimi državljani, ki so se zaposlili ali delajo v Sloveniji, prevladujejo moški. Poleg zaposlovanja nižje izobraženih tujcev pa v Sloveniji potrebujemo tudi visoko izobražen kader. To lahko opazimo predvsem v zdravstvenem sektorju, saj zaradi pomanjkanja domačih zdravstvenih delavcev potrebujemo tuje visoko izobražene zdravnike. Razmere v Sloveniji kažejo, da se zaradi pomanjkanja zdravnikov na trgu dela vse bolj zaposlujejo tuji zdravstveni delavci, in sicer največ iz bivše Jugoslavije.

V prihodnosti lahko rečemo, da bo Slovenija postopoma začela uveljavljati nove, spremenjene procese zaposlovanja, saj je hitro spreminjajoča se tehnologija in s tem spreminjanje potreb v sodobnem razvitem svetu, kamor spada tudi Slovenija, tako izrazita, da lahko razmeroma hitro pričakujemo spremembe. Analiza, ki sem jo opravila, kaže, da bi bilo potrebno predvsem dvigniti raven znanja in izobrazbe tujcev, ki jih zaposlujejo na našem trgu dela. Računati pa je potrebno tudi na to, da bodo nekateri tujci Slovenijo razumeli le kot prvo stopnico ob svojem prihodu v EU.

VIRI IN LITERATURA

1. Belopavlovič Nataša. (2002). Zakon o delovnih razmerjih z uvodnimi pojasnili. Ljubljana: Uradni list RS.
2. Domadenik, D., Pahor, M. in Malačič, J. (2006). Trendi zaposlovanja in ekonomskih migracij na slovenskem trgu dela. Najdeno 5. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/trendi_zaposl_ek_migracij_slo.pdf.
3. Drobnič, J. (2009). Zakoni o zaposlovanju v Republiki Sloveniji s komentarjem. Maribor: De Vesta.
4. Državni zbor Republike Slovenije. (2010). Zakoni in akti. Predlog zakona o priznavanju poklicnih kvalifikacij zdravnik, zdravnik specialist, doktor dentalne medicine in doktor dentalne medicine specialist. Najdeno 2.12.2010 na spletnem naslovu http://www2.gov.si/zak/Pre_Zak.nsf/76a77e80d2bb67a8c12566160029fa81/b7e762ae621e1466c12577ec0033eb6d?OpenDocument&ExpandSection=1.
5. Grofelnik, I. & Premk, U. (2007). Zakon o zaposlovanju tujcev in njegova uporaba v praksi. Ljubljana: Založniška hiša Primath.
6. International Organization for Migration. (2004.) Migration Trends, The perspective of a Country on the Schengen Periphery, Ljubljana.
7. Kavkler, A., Boršič, D. & Kajzer, A. (2009). Trajanje brezposelnosti v Sloveniji od leta 2000 do 2008. Najdeno 5. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.stat.si/StatDnevi2009/Docs/Kavkler%20Borsic%20Kajzer-Trajanje%20brez%20poselnosti_prispevek.pdf.
8. Komel, T. (b.l). Migracije kot družbeni pojav. Najdeno 21. decembra 2010 na spletnem naslovu http://www.projektmigranti.si/dokumenti___/zgodovina_migracij.pdf
9. Kralj, A. (2008). Nepovabljeni. Globalizacija, nacionalizem in migracije. Univerza na primorskem Annales.
10. Kramberger, A. & Pavlin, S. (2007). Zaposljivost v Sloveniji. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, knjižna zbirka Profesija.
11. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (2000). Poročilo o uresničevanju akcijskega programa zaposlovanja v Sloveniji za leti 2000 in 2001. Najdeno 15. decembra na spletni strani <http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti.pdf/porociloAPZ20002001.pdf>
12. Malačič, J. (2003a). Demografija. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
13. Malačič, J. (2008b). Imigracije in trg dela v Sloveniji: Od priseljevanja sohržavljanov, do zaposlovanja tujcev, 45 – 53.

14. Marušič, D. (2007). Ali je v Sloveniji res premalo zdravnikov, *Zdravniški vestnik*, (str. 841 – 843). Najdeno 8. decembra 2010 na spletni strani <http://vestnik.szd.si/st07-12/841-843.PDF>
15. Obrtno zdravniška zbornica Slovenije. Najdeno na spletnem naslovu dne 10. januarja 2011. <http://www.ozs.si/prispevek.asp?IDpm=5300#C2>
16. Organization for Economic Co – Operation and Development (OECD). *Health at a Glance 2010*. Najdeno 23. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.oecd.org/dataoecd/39/43/46802099.pdf>
17. Organization for Economic Co – Operation and Development (OECD.StatExtrats). Najdeno 21. januarja 2011 na spletnem naslovu [http://translate.google.com/translate?hl=sl&langpair=en|sl&u=http://stats.oecd.org/Index.aspx%3FDatasetCode%3DHEA LTH&rurl=translate.google.si&twu=1](http://translate.google.com/translate?hl=sl&langpair=en|sl&u=http://stats.oecd.org/Index.aspx%3FDatasetCode%3DHEA%20LTH&rurl=translate.google.si&twu=1)
18. Petavs, B. L & Kukovič, U. (2010, 24. november). Ukrep je dober, kje pa je reforma? *Finance*. Najdeno 21. december 2010 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/295668/Ukrep-je-dober-kje-pa-je-reforma>
19. Preželj, B. & Svetlik, I. (1992). *Zaposlovanje. Perspektive. Priložnosti. Tveganja*. 1992. Znanstveno publicistično središče. Ljubljana.
20. Statistični urad Republike Slovenije. (2006). *Selitveno gibanje Slovenije*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
21. Statistični urad Republike Slovenije. (2008). *Narodni dan migrantov*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
22. Statistični urad Republike Slovenije. (2010). *Socioekonomske značilnosti prebivalstva 1.1.2009 in meddržavnih selivcev, podrobni podatki Slovenija*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
23. Statistični urad Republike Slovenije. (2010). *Izdatki in viri financiranja za zdravstvo, 2003 – 2007*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
24. Statistični urad Republike Slovenije. SI - Stat podatkovni portal. Najdeno 12. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0556308S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/20_selitve/01_05563_meddrzavne_selitve/&lang=2
25. Svetin, I., Rutar, K. (2010). Statistični urad Republike Slovenije, *Statistične informacije – trg dela*. Najdeno 20. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/doc/statinf/07-SI-008-1005.pdf>
26. Šepec, M. (2006). *Ureditev zaposlovanja in dela tujcev in delavcev iz EU v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.
27. Urad za makroekonomski razvoj. (2010). *Jesenska napoved 2010*. Ljubljana: Urad za makroekonomski razvoj.

28. Uredba o omejitvah in prepovedih zaposlovanja in dela tujcev za leto 2004. Uradni list RS, št. 33/2004 z dne 6.4.2004.
29. Uredba o omejitvah in prepovedih zaposlovanja in dela tujcev za leto 2005. Uradni list RS, št. 31/2005 z dne 25.3.2005.
30. Uredba o omejitvah in prepovedih zaposlovanja in dela tujcev za leto 2006. Uradni list RS, št. 30/2006 z dne 23.3.2006, 52/2006 z dne 19.5.2006, 106/2006 z dne 13.10.2006.
31. Uredba o omejitvah in prepovedih zaposlovanja in dela tujcev za leto 2007. Uradni list RS, št. 55/2007 z dne 22.6. 2007, 113/2007 z dne 11.12.2007.
32. Uredba o omejitvah in prepovedih zaposlovanja in dela tujcev za leto 2008. Uradni list RS, št. 37/2008 z dne 15.4.2008, 73/2008 z dne 12. 6. 2008, 83/2008 z dne 22.8.2008.
33. Uredba o omejitvah in prepovedih zaposlovanja in dela tujcev za leto 2009. Uradni list RS, št. 44/2009 z dne 12. 6. 2009.
34. Uredba o omejitvah in prepovedih zaposlovanja in dela tujcev za leto 2010. Uradni list RS, št. 12/2010 z dne 19. 2. 2010, 33/2010 z dne 23.4.2010.
35. World Health Organization. (2010). Data and Evidence, Health Topics. Najdeno 15. decembra 2010 na spletni strani <http://data.euro.who.int/hfad/>
36. Zakon o tujcih. Uradni list RS, št. 64/2009 z dne 10. 8. 2009.
37. Zakon o zaposlovanju in delu tujcev, Uradni list RS, št. 76/2007 z dne 24. 8. 2007.
38. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Deficitarni in suficitarni poklici. Najdeno 15. januarja 2011 na spletnem naslovu: http://www.ess.gov.si/trg_dela/aktualno_o_trgu_dela/deficitarni_in_suficitarni_poklici
39. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Delovna dovoljenja. Najdeno dne 12. januarja 2011 na spletni strani http://www.ess.gov.si/tujci/delo_v_sloveniji/delovna_dovoljenja
40. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Letna poročila za leta 2006, 2007, 2008, 2009 in 2010. Najdeno 8. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela/publicistika/letna_porocila
41. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2010). Pravni viri. Najdeno 21. decembra na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/delodajalci/zaposlovanje_in_delo_tujcev/pravni_viri
42. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Trg dela. Najdeno 1. decembra 2010 na spletni strani http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/zaposlovanje_tujcev
43. Zdravniška zbornica Slovenije. (2010). Število članov v registru ZZS. (interno gradivo). Ljubljana: ZZS.

44. Zdravniška zbornica Slovenije. (2010). Tuji državljani zaposleni v Javni zdravstveni mreži. (interno gradivo). Ljubljana: ZZS.
45. Zdravniška zbornica Slovenije. (2010). Starostna struktura tujih zdravnikov v Sloveniji. (interno gradivo). Ljubljana: ZZS.
46. Zdravniška zbornica Slovenije. (2010). Tuji zdravniki glede na državljanstvo v Sloveniji. (interno gradivo). Ljubljana: ZZS.
47. Zdravniška zbornica Slovenije. Zakon o zdravniški družbi. Najdeno 21. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.zdravniskazbornica.si/zzs.asp?FolderId=410>
48. Žitnik Serafin, J. (2010). Položaj »novih« manjšin in priseljencev v Sloveniji. *Ib revija*, (str. 67 – 74). Najdeno 20. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/ib/2010/ib2-2010.pdf

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Delovno aktivno prebivalstvo v Sloveniji – letna povprečja od leta 2000 do 2009

Priloga 1a: Delovno aktivno prebivalstvo v Sloveniji – letna povprečja od leta 2000 do 2009 v %

Priloga 2: Pravni viri

Priloga 3: Veljavna delovna dovoljenja tujcev v Sloveniji glede na spol od leta 2005 do 2010

Priloga 4: Veljavna delovna dovoljenja tujcev v Sloveniji glede na izobrazbo od leta 2005 do 2010

Priloga 5: Veljavna delovna dovoljenja tujcev v Sloveniji glede na starost od leta 2005 do 2010

Priloga 6: Tuji državljani glede na državljanstvo po letih vpisa v zdravniški register

Priloga 1: Delovno aktivno prebivalstvo v Sloveniji – letna povprečja od leta 2000 do 2009

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Delovno aktivni	800.541	806.349	806.677	801.383	807.490	813.100	824.839	853.999	879.257	858.171
Zaposlene osebe	715.411	722.125	721.396	722.141	724.387	731.596	741.586	766.050	789.863	767.373
pri pravnih osebah	647.861	653.752	654.599	655.977	658.745	666.174	675.060	696.116	717.563	699.436
pri fizičnih osebah	67.549	68.373	66.797	66.164	65.642	65.422	66.526	69.933	72.299	67.937
samozaposlene osebe	85.130	84.224	87.281	79.242	83.104	81.503	83.252	87.949	89.394	90.798
samostojni podjetniki (posamezniki)	44.858	44.656	44.201	43.308	43.029	43.501	44.766	46.415	48.401	51.452
osebe, ki opravljajo poklicno dejavnost	5.840	5.927	6.211	6.424	6.560	6.645	6.752	6.888	7.040	7.066
kmetje	34.428	33.598	36.868	29.509	33.515	31.358	31.733	34.646	33.952	32.290

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Letno poročilo 2009, str. 24.

Priloga 1a: Delovno aktivno prebivalstvo v Sloveniji – letna povprečja od leta 2000 do leta 2009 v %

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Delovno aktivni	800.541	806.349	806.677	801.383	807.490	813.100	824.839	853.999	879.257	858.171
Zaposlene osebe	89,4%	89,6%	89,4%	90,1%	89,7%	90,0%	89,9%	89,7%	89,8%	89,4%
pri pravnih osebah	80,9%	81,1%	81,1%	81,9%	81,6%	81,9%	81,8%	81,5%	81,6%	81,5%
pri fizičnih osebah	8,4%	8,5%	8,3%	8,3%	8,1%	8,0%	8,1%	8,2%	8,2%	7,9%
Samozaposlene osebe	10,6%	10,4%	10,8%	9,9%	10,3%	10,0%	10,1%	10,3%	10,2%	10,6%
samostojni podjetniki (posamezniki)	5,6%	5,5%	5,5%	5,4%	5,3%	5,4%	5,4%	5,4%	5,5%	6,0%
osebe, ki opravljajo poklicno dejavnost	0,7%	0,7%	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%
kmetije	4,3%	4,2%	4,6%	3,7%	4,2%	3,9%	3,8%	4,1%	3,9%	3,8%

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Letno poročilo 2009, str. 24.

Priloga 2: Pravni viri

1. Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (uradno prečiščeno besedilo (ZZDT_UPB«) (Ur. list RS, št. 76/2007)
2. Pravilnik o delovnih dovoljenjih, prijavi on odjavi dela ter nadzoru nad zaposlovanjem in delom tujcev (Ur. list RS, št. 37/2008)
3. Sklep o določitvi višine nadomestila posebnih stroškov – (Ur. list RS, št. 8/2001)
4. Pravilnik o spremembah Pravilnika o delovnih dovoljenjih, prijavi in odjavi dela ter nadzoru nad zaposlovanjem in delom tujcev
5. Zakon o tujcih (uradno prečiščeno besedilo) (ZTuj-1-UPB3) (Ur. list RS, št.107/2006)
6. Zakon o državljanstvu RS (Ur. list RS, št. 1/1991, 96/2002)
7. Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb (Ur. list RS, št. 65/2005)
8. Zakon o upravnih taksah (Uradno prečiščeno besedilo) (ZUT-UPB3) (Ur. list RS, št. 42/2007)
9. Zakon o splošnem upravnem postopku, ZUP-UPB2 (Ur. list RS, št.24/2006)
10. Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti – ZZZPB-UPB1 (Ur. list RS, št. 107/2006)
11. Zakon o delovnih razmerjih (Ur. list RS, št. 42/2002), Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o delovnih razmerjih (ZDR-A) (Ur. list RS, št. 103/2007)
12. Pravilnik o kriterijih za dodatno izobraževanje v gospodarski družbi (Ur. list RS, št. 52/2006)
13. Navodilo za obdelavo in posredovanje podatkov o tujcih, ki se zaposlijo in delajo na ozemlju RS (Ur. list RS, št. 83/2008)
14. Uredba o določitvi kvote delovnih dovoljenj za leto 2010, s katero se omejuje število tujcev na trgu dela
15. Uredba o omejitvah in prepovedih zaposlovanja in dela tujcev (Ur. list RS, št. 12/2010)
16. Zakon o minimalni plači

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Pravni viri, 2010.

Priloga 3: Veljavna delovna dovoljenja tujcev v Sloveniji glede na spol od leta 2005 do 2010

Veljavna delovna dovoljenja po spolu, december 2010					
Spol	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
Moški	45.689	11.082	4.323	36	61.130
Ženska	10.938	1.261	620	13	12.832
Skupaj	56.627	12.343	4.943	49	73.962
Veljavna delovna dovoljenja po spolu, december 2009					
Spol	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
Moški	34.982	26.200	5.130	31	66.343
Ženska	9.481	1.960	634	6	12.081
Skupaj	44.463	28.160	5.764	37	78.424
Veljavna delovna dovoljenja po spolu, december 2008					
Spol	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
Moški	28.794	42.001	8.587	36	79.418
Ženska	8.402	2.328	584	17	11.331
Skupaj	37.196	44.329	9.171	53	90.749
Veljavna delovna dovoljenja po spolu, december 2007					
Spol	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
Moški	24.577	23.087	9.416	21	57.101
Ženska	7.178	1.403	405	7	8.993
Skupaj	31.755	24.490	9.821	28	66.094
Veljavna delovna dovoljenja po spolu, december 2006					
Spol	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
Moški	23.305	13.305	6.075	20	42.705
Ženska	6.566	1.196	287	12	8.061
Skupaj	29.871	14.501	6.362	32	50.766
Veljavna delovna dovoljenja po spolu, december 2005					
Spol	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
Moški	20.211	11.067	4.524	23	35.825
Ženska	5.571	1.293	301	4	7.169
Skupaj	25.782	12.360	4.825	27	42.994

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Delovna dovoljenja, 2011.

Priloga 4: Veljavna delovna dovoljenja tujcev v Sloveniji glede na izobrazbo od leta 2005 do 2010

Veljavna delovna dovoljenja po izobrazbi, december 2010					
Stopnja izobrazbe	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
I	20.300	5.600	3.743	41	29.684
II	6.565	2.057	241		8.863
III	329	55	18	1	403
IV	21.377	3.519	404	6	25.306
V	5.722	659	200		6.581
VI	653	69	99		821
VII+VIII	1.639	371	223	1	2.234
B.Š.	42	13	15		70
Skupaj	56.627	12.343	4.943	49	73.962
Veljavna delovna dovoljenja po izobrazbi, december 2009					
Stopnja izobrazbe	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
I	18.643	13.705	4.498	24	36.870
II	4.023	4.837	238		9.098
III	295	58	16	7	376
IV	15.440	7.822	469	6	23.737
V	4.034	1.233	238		5.505
VI	552	97	82		731
VII+VIII	1.445	389	208	0	2.042
B.Š.	31	19	15		65
Skupaj	44.463	28.160	5.764	37	78.424
Veljavna delovna dovoljenja po izobrazbi, december 2008					
Stopnja izobrazbe	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
I	17.580	18.087	7.628	42	43.337
II	3.716	7.258	312		11.286
III	269	131	20		420
IV	10.934	15.990	583	11	27.518
V	2.997	2.317	261		5.575
VI	464	107	104		675
VII+VIII	1.222	424	250	0	1.896
B.Š.	14	15	13		42
Skupaj	37.196	44.329	9.171	53	90.749

Priloga 4 (nadaljevanje): Veljavna delovna dovoljenja tujcev v Sloveniji glede na izobrazbo od leta 2005 do 2010

Veljavna delovna dovoljenja po izobrazbi, december 2007					
Stopnja izobrazbe	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
I	16.483	4.004	8.367	26	28.880
II	3.504	4.192	361		8.057
III	230	137	15		382
IV	7.953	13.937	547	2	22.439
V	2.241	1.660	238		4.139
VI	367	105	77		549
VII+VIII	977	455	216	0	1.648
Skupaj	31.755	24.490	9.821	28	66.094
Veljavna delovna dovoljenja po izobrazbi, december 2006					
Stopnja izobrazbe	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
I	15.490	2.790	5.282	27	23.589
II	3.467	2.268	154		5.889
III	205	115	30		350
IV	7.347	7.876	413	4	15.640
V	2.097	957	202	1	3.257
VI	347	76	74		497
VII+VIII	918	419	207	0	1.544
Skupaj	29.871	14.501	6.362	32	50.766
Veljavna delovna dovoljenja po izobrazbi, december 2005					
Stopnja izobrazbe	Osebnostno delovno dovoljenje	Dovoljenje za zaposlitev	Dovoljenje za delo	Brez delovnega dovoljenja	Skupaj
I	13.189	4.227	3.654	27	21.097
II	3.291	1.996	98		5.385
III	184	88	26		298
IV	6.165	4.816	518		11.499
V	1.835	690	229		2.754
VI	310	84	95		489
VII+VIII	808	459	205	0	1.472
Skupaj	25.782	12.360	4.825	27	42.994

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Delovna dovoljenja, 2011.

Priloga 5: Veljavna delovna dovoljenja tujcev v Sloveniji glede na starost od leta 2005 do 2010

Starost	2005	2006	2007	2008	2009	2010
do 18 let	191	187	260	511	197	80
nad 18 do 25 let	4.431	6.006	9.924	17.387	11.565	8.187
nad 25 do 30 let	5.522	6.535	9.398	14.636	12.332	11.104
nad 30 do 40 let	12.823	14.927	19.073	25.179	22.373	21.427
nad 40 do 50 let	12.719	14.484	17.159	20.865	19.082	18.926
nad 50 do 60 let	6.268	7.344	8.710	10.161	10.430	11.262
nad 60 let	1.040	1.283	1.570	2.010	2.445	2.976
Skupaj	42.994	50.766	66.094	90.749	78.424	73.962

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Delovna dovoljenja, 2011.

Priloga 6: Tuji državljani glede na državljanstvo po letih vpisa v zdravniški register

Državljanstvo	Leto vpisa v zdravniški register										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Zdravniki:	12	20	33	31	34	22	48	34	38	59	69
Argentina								1			1
Avstrija			1		1			2		1	1
Belorusija								1	1	1	
Bolgarija									4	3	4
Bosna in Hercegovina	1	1	3	4		3	4	2	5	6	6
Češka republika						1					
Črna Gora										1	
Grčija										1	
Hrvaška	4	10	10	9	8	2	9	4	7	4	3
Iran			1								
Italija	1	1			1	1	1	1			1
Kanada									1		
Kirgizistan					1						
Latvija										1	
Madagaskar											1
Madžarska		1				1			1		
Makedonija	1	2	2	6	3	1	5	4	3	11	12
Mehika							1				
Nemčija					1	2			3	1	1
Neznana							1			1	5
Nizozemska										1	
Poljska					2					1	1
Ruska federacija				2		1	1			2	
Slovaška					1	2	1	1		1	
Srbija				1	1		11	16	12	22	33
Srbija in Črna gora	5	5	16	8	15	8	14	2			
Španija										1	
Švica				1							
Ukrajina									1		
Zobozdravnik:	3	4	4	8	11	8	7	8	9	17	4
Avstrija					1						
Bolgarija						1			1	3	
Bosna in Hercegovina								1	1		
Grčija										2	
Hrvaška	2	3		3	5	1	2	2	1	2	
Italija								2	1	2	
Makedonija					1	5	3	1	4	2	1
Nemčija										1	
Neznana				1							
Srbija								2	1	5	3
Srbija in Črna gora	1	1	4	4	4		2				
Švica						1					

Vir: Zdravniška zbornica Slovenije, Register ZZS, 2011, Tuji državljani.